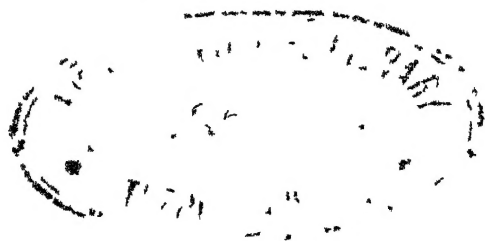

পূর্ণিমা

—* যোগেন *

পূৰ্ণিমা

(পঞ্চময়)

শ্রীযোগেন্দ্ৰ নাথ বণাপাট গিৰি

প্ৰণীত

আৰু

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)

শ্রীভগবান চন্দ্ৰ বণাপাট গিৰি

। তৃতপূৰ্ব হেডমাষ্টাৰ, ভৱানীপুৰ এম, ই কুল

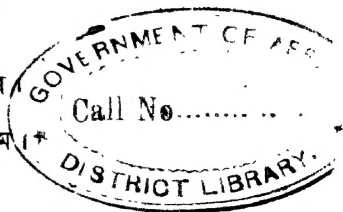
প্ৰকাশিত ।

প্ৰথম ভাগৰণ ।

ভৱানীপুৰ

কামৰূপ, আসাম ।*

১৩৩৪ চন ।

বেচ !• আঠ অনা।

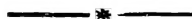
କଳିକାତା

୨୬ନଂ କର୍ଣ୍ଣବାମିଚ୍ ଟ୍ରିଟ୍

କାତ୍ୟାୟନୀ ମେମିନ୍-ପ୍ରେଛତ

ଶ୍ରୀବାଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ର ଲାଲ ମରକାବର ଦ୍ଵାରା

ଛପା ହ'ଲ ।

ওঁ

উচ্চৰ্গা ।

“পিতা স্বৰ্গঃ পিতাধৰ্ম্মঃ পিতাহি পৰমন্তপঃ ।
পিতৰি শ্ৰীতিমাপনৈ প্ৰিয়ন্তে সৰ্বদেৱতাঃ ॥”

ধৰ্ম্ম আৰু পূণ্যৰ সাক্ষী স্বৰূপ,
পৰম পূজনীয়, আৰাধ্যদেৱতা
পিতৃদেৱ

শ্ৰীমুত চতোৰাম বণাপাট গিৰিৰ
শ্ৰীচৰণ যুগলত ;

অকৃতিম আৰু স্নেহময় পুত্ৰৰ,
ভক্তি উপহাৰ ৰূপে,
ও আইৰ নামৰ

“পূৰ্ণিমা”
পুষ্পাঞ্জলি
দিলোঁ ।

আপোনাৰ চেনেহৰ

—যোপেন—

পাতনি ।

শৈশৱৰ পৰা জীৱনৰ ভিতৰত আৰু পঢ়া অৱস্থাত নানা বাধাবিঘ্নি অতিক্ৰম কৰি, খণ্ড পত্ৰময় এই পুথিখনি লিখি ৰাইজৰ আগত দাঙি ধৰিবলৈ আগ বাঢ়িলেঁ।। পুথিখনিত যি বিলাক পত্ৰ দিয়া হৈছে, সেই বিলাক ১৯১৭ চনৰ পৰা—অৰ্থাৎ, মই পাঠশালা স্কুলৰ দ্বিতীয় শ্ৰেণীত থকা দিনৰে পৰা—বৰ্ত্তমান কাললৈ; ছাত্র-জীৱনৰ বহু মূলীয়া সময় আৰু আই-বোপাইৰ কষ্টৰ ধন ভগন কৰি লিখা হৈছে।

ইয়াত দিয়া আটাই বোৰ কবিতা, ছাত্রজীৱনৰ অমূল্য সময় বায় কৰি লিখা “জ্ঞান-দায়িনী” নামে পুথিত পত্ৰ আৰু গত্ৰ দুই ভাগে, এখন কৰি ছপাবলৈ ইচ্ছা কৰিছিলেঁ।। কিন্তু গোটাডিয়েক মোৰ হিতাকাঙ্ক্ষী শিক্ষক আৰু নাহিত্যানুৰাগী মহাপুৰুষে পত্ৰ আৰু গত্ৰ, বেলেগ বেলেগ কৰি ছপাবলৈ পৰামৰ্শ দিয়ে। তেওঁ-লোকৰ অনুগৃহীত উপদেশ মতে কবিতা বোৰ “পূৰ্ণিমা” নামে ৰাইজৰ আগলৈ উলিয়াবলৈ সাহ কৰিলেঁ।। আশা কৰোঁ “পূৰ্ণিমাৰ” প্ৰতি যেন ৰাইজৰ ৰূপাদৃষ্টি পৰে।

কালৰ গতি বুজাবৰ টান। হায়! কবলৈ হিয়া বিদৰি উঠিছে,—অমূল্য সময় সৰুৰে পৰা এইদৰে যায় কৰি যোৱা হেতুকে; আৰু দুই চাৰি খন নাটক, উপন্যাস

আদি লিখা কামত কিছু সময় অতিবাহিত হোৱা গতিকেও, পঢ়াত বহুত ব্যাঘাট ঘটে। তাৰ ফলত অৰ্থাৎ কিতাপ লিখা কামত অলপ মন দিয়াত, দুই বছৰ মান পঢ়াৰ পিনে ধিলা পৰে; আৰু মোৰ এটি চিৰ লগৰীয়া বেমাৰৰ তাৰণাত ১৯২৬ চনত বৰপেটা হাইস্কুলত উত্তীৰ্ণ হব নোৱাৰি, স্বাস্থ্য আৰু উচ্চশিক্ষাৰ আশায় গুৱাহাটী লৈ অহা হয়। কিন্তু দুৰ্ভাগ্য বশতঃ, লিখা কাৰ্য্যত মন দিয়া বাবে, তাতো নেয়ে হোৱাত উচ্চ শিক্ষা আৰু ভবিষ্যত মহত জীৱনৰ ভেটি, আৰ্থিক অৱস্থা হেতু চন পৰা মেন হয়। যদি ৰাইজৰ দুনীয়াৰ ওতি দয়া হয়, তেন্তে আপোনালোকৰ সহায়ত, আৰু পূৰ্ণিমাৰ আলোকত, চন পৰা ভেটি পুনৰাই আলোকিত হব পাৰে।

পৰি শেষত ৰাইজৰ ওচৰত মোৰ এয়ে সৰ্বিনয় নিবেদন যে, ইয়াৰ পৰা যদি উঠি অহা ডেকা সকলৰ যৎকিঞ্চিৎ মানো উপকাৰ হয়, তেনেহলে, শৈশৱৰ পৰা অনাহকত কটোৱা সময় সাৰ্থক মানি, জীৱনত ঘটা সকলো দুঃখ কষ্ট পাহৰি, আনন্দৰ চকুলোমুচি পৰমপিতাক প্ৰাৰ্থনা কৰিম, যেন বিশ্বজগতৰ কল্যাণ কৰে। ইতি।

গুৱাহাটী। }
২০।৪।২৭ ইং }

বিনীত—

ব্ৰহ্মকাৰ।

পূৰ্ণিমা সম্বন্ধে মতামত ।

১। আজি মই শ্ৰীমান যোগেন বোপাটিয়ে লিখা পূৰ্ণিমা নামৰ পুথিখনি পঢ়ি মনত বৰ আনন্দ আৰু সুখলাভ কৰিলোঁ। শ্ৰীমানৰ যে নিচেই বাল্যাবস্থাৰ পৰা এই বিলাক কামত বতি আছিল, তাক মই সুন্দৰকৈ জানোঁ। পুথিখনিৰ প্ৰায় প্ৰত্যেকটো কবিতাতে আধ্যাত্মিক বিষয়ৰ উচ্চভাব ফুটি উঠিছে। আশাকৰোঁ শিক্ষা বিভাগৰ কৰ্ত্তৃপক্ষ সকলে যেন, পুথি খনি উপযুক্ত শ্ৰেণীৰ পাঠ্যৰূপে নিৰ্বাচিত কৰি নতুন লিখকৰ উৎসাহ বঢ়ায়। ইতি

ভৱানীপুৰ } (স্বাক্ষৰ) পণ্ডিত শ্ৰীধৰ্মকান্ত শৰ্ম্মা ।
১৬ চৈত্ৰ, ১৩৩৩ চন } তৰ্ক তীৰ্থ ।

২। শ্ৰীমান যোগেন বোপাটিয়ে লিখা এই পুথিখনি পঢ়ি মনত বৰ বঙ্গ পালোঁ। পুথিখনি ভাল হৈছে। স্কুলবিভাগৰ গৰাকী সকলে যেন নতুন লিখকক উৎসাহ দি আগলৈ প্ৰণোদিত কৰে। ইতি

ভৱানীপুৰ } (স্বাক্ষৰ) পণ্ডিত, শ্ৰীৰত্নেশ্বৰ শৰ্ম্মা,
২৫ চৈত্ৰ, ১৩৩৩ চন } বিদ্যাভূষণ, ব্যাকৰণতীৰ্থ ।

৩। এই লৰা জন নলবাৰী হাইস্কুলত পঢ়িছিল আৰু ইয়াত থকা সময়ত, তেওঁ মাজে মাজে সভাসমিতি আদি ত সুন্দৰ সুন্দৰ কবিতা আৰু ৰচনা পাঠ কৰি আমালোকৰ মনত নথৈ আনন্দ দিছিল। এওঁনিজে, নগবাৰীত থকা কালত, হাইস্কুলৰ মেগাজিনৰ সম্পাদক আছিল। কিন্তু নলবাৰীৰ হাৱা-পানী এওঁক নুসুজাত, বৰপেটা লৈ যায় আৰু তাৰ পাছত গুৱাহাটীত পঢ়িছিল। আজি বহুদিনৰ মূৰত এওঁক পুনঃ দেখি আৰু তেওঁ লিখা পূৰ্ণিমা নামৰ পুথি খনি পঢ়ি সুখী হলেঁ।। পুথি খনি ভাল হৈছে। আশা কৰোঁ স্কুল বিভাগৰ গৰাকী সকলে পুথিখনি উপযুক্ত শ্ৰেণীৰ পাঠ্যক্ৰমে চলাই; ভবিষ্যতলৈ ভাষাৰ উন্নতি লৈ উৎসাহ দিব। ইতি

নলবাৰী হাইস্কুল } স্বাক্ষৰ পণ্ডিত শ্ৰীশ্ৰীকান্ত ভট্টাচাৰ্য্য
৩১ চৈত্ৰ, ১৩৩৩ চন } কাব্যাতীৰ্থ।

৪। “পূৰ্ণিমা” পুথিখনি মাজে মাজে পঢ়ি চালো। কোনো কোনো কবিতা, যেনে “আবাহন” “লাচিত ফুকন” বৰ ভাল হৈছে। কোনো কবিতা শব্দৰ সমাস, আৰু ভাব বা উদ্দেশ্যৰ অভাব যেন দেখা যায়। বাহোক

নতুন লিখকৰ উত্তম প্ৰশংসনীয় ; তেওঁ উৎসাহ পাবৰ
যোগ্য। লিখক আৰু কিছু পৈণত হৈ লিখিব ধৰিলে
ভাল ভাল কবিতা লিখিব পাৰিব।

গুৱাহাটী।	}	(স্বাক্ষৰ) শ্ৰীভোলানাথ দাস।
১৮ এপ্ৰিল ১৯২৭ ইং		চৰডেপুটিকলেক্টৰ।

৫। শ্ৰীযোগেন্দ্ৰনাথ বণাপাটগিৰিৰ “পূৰ্ণিমা” নামৰ
পঢ় পুথি খন মই হাতে লিখা অৱস্থাত এবাৰ পঢ়ি
চাইছো। আমাৰ সাহিত্যত তেওঁৰ নাম ইয়াৰ আগতে
শুনা মনত পৰে। কিন্তু এইদৰে লিখকৰ লগত চিনাকী
হবলৈ পাই বৰ সুখী হলো। কবিত্বৰস পূৰ্ণিমাৰ এছাতি
জোনাক পৰি তেওঁৰ ভালেখিনি পঢ় উজ্জ্বল কৰি তোলা
সেন লাগিল। সময়ত তেওঁ অনমীয়া পঢ় সাহিত্যৰ এজন
সুৰলিখক হবলৈ পাৰিব বুলি এই পঢ় বোৰ পঢ়ি ভাব হয়।
তেওঁৰ সফল কামনা কৰোঁ।

গুৱাহাটী।	}	(স্বাক্ষৰ) — শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ নেওগ,
১২।৫।২৭ ইং		বি এচ, চি ; বি, এ।

[শলাগণী]

১। এই পুথিখনি তিনি চাৰিজন মান সাহিত্যিকক দেখুৱাৰ পিছত প্ৰবীণ সাহিত্যিক মাননীয় শ্ৰীযুক্ত ভোলানাথ দাস মহোদয়ক দেখুওৱা হয়। তেখেঁতে কিছুমান পত্ৰৰ শব্দ ভাব বা উদ্দেশ্যৰ ব্যতিক্ৰম দেখি, সেই বোৰ দোষ মাৰিবলৈ মোক উপদেশ দিয়ে। কিন্তু মই নিজে এবাৰ চাইচিতি পৰিবৰ্ত্তন কৰি ; সুসাহিত্যিক মাননীয় শ্ৰীযুত ডিম্বেশ্বৰ নেওগ মহাশয়ক দিয়া হয়। তেওঁ, তেওঁৰ স্ননিপুণ কাপেৰে “পূৰ্ণিমাৰ” পূৰ্ণ আলোক দিয়া গতিকে ; উক্ত দুয়ো জনা পুৰুষৰ ওচৰতে চিৰ কৃতজ্ঞ থাকিলোঁ।

পৰিশেষত গুৱাহাটী কলেজিয়েট হাইস্কুলৰ হেড্‌মাষ্টাৰ পৰম শ্ৰদ্ধাপদ শ্ৰীল শ্ৰীযুত লক্ষ্মীনাথ শৰ্ম্মা এম, এ, বিজ্ঞা-বিনোদ মহোদয় আনাম ভেলি স্কুলবিভাগৰ স্কুল ইন্স্পেক্টৰ হৈ যোৱাৰ আগতে ; মৰমৰ ছাত্ৰৰ ভবিষ্যৎ মঙ্গলার্থে ; এই পুথিখনিত এবাৰ চকু ফুৰাই চাই, পুথি খনি ভাল হোৱা বুলি, আগলৈ উৎসাহ দিয়ে আৰু পুথিখনি পাঠ্য-সিচাবে চলা বুলি চেষ্টা কৰিম বুলি কয়। এই বাবে তেওঁৰ ওচৰত চিৰঋণী থাকিলোঁ। ইতি—

ভগ্নানীপুৰ }
৫।৬।২৭ ইং। }

বিনীত—
স্বাগেন।

সূচীপত্র ।

ক্রম	প্রকরণ	পৃষ্ঠা ।
১ ।	ভূমি	১
২ ।	বসন্ত আৰু কুলি	৮
৩ ।	কিৰণ	১২
৪ ।	দ্বীপস্থিতা	১৫
৫ ।	কোমল আৰু কঠিন	১৭
৬ ।	শবৎ	২০
৭ ।	লাচিত ফুকন	২৩
৮ ।	আবাহন	২৯
৯ ।	পূৰ্ণিমা	৩৩
১০ ।	প্রীতি-নঙ্গীত	৩৮
১১ ।	শঙ্কৰ মাধৱ	৪১
১২ ।	শোক-নঙ্গীত	৪৬
১৩ ।	৩চন্দ্রনাথ শৰ্ম্মা	৫০
১৪ ।	খট-খটি	৫৪
১৫ ।	প্রীতি-উপহাৰ	৫৭
১৬ ।	সংসাৰ-চিত্র	৫৯
১৭ ।	ফুল-বাণী	৬৩
১৮ ।	জীৱন-চিন্তা	৬৫

ক্রম	প্রকরণ	পৃষ্ঠা ।
১৯ ।	আদি তত্ত্ব	৬৮
২০ ।	প্রকৃতি	৬৯
২১ ।	৩আই	৭১
২২ ।	চৰিত্র	৮২
২৩ ।	পূর্ণিমাৰ চন্দ্র গ্রাস	৮৪
২৪ ।	নব্ব-বর্ষ	৮৭
২৫ ।	একতা	৮৯
২৬ ।	জাতীয়-ভাব	৯১
২৭ ।	শৃঙ্খলতা	৯৩
২৮ ।	চমক	৯৫
২৯ ।	ভাৰত-গৌৰৱ	৯৯
৩০ ।	জলহীন নদীৰ বুকত	১০৪
৩১ ।	বিজ্ঞা	১১২
৩২ ।	এলাহ	১১৪
৩৩ ।	ক্ষমা	১১৬
৩৪ ।	আশা আৰু নিৰাশা	১১৮

নিবেদন ।

বিদেশত বব দৈবা দৈবি কৈ ছপোৱা আৰু প্ৰফ্ আদি চোৱাত নানা অসুবিধা গতিকে পুথি খনিত মাছে মাছে বৰ্ণাশুদ্ধি ৰৈ গৈছে। সেইবোৰ মাৰিবলৈ তলত এখনি শুদ্ধি-পত্ৰ দিয়া গ'ল ; আশা কৰোঁ সদাশয় পাঠক সকলে যেন প্ৰথম বাবলৈ মাৰ্জ্জনা কৰি, এবাৰ শুদ্ধি-পত্ৰলৈ চকু ফুৰায়। এই হে গোহাৰি। ইতি

ভৱানীপুৰ।

১৯২৭ ইং।

বিনীত

ব্ৰহ্মকাৰ।

শুদ্ধি-পত্ৰ ।

শুদ্ধ		অশুদ্ধ		পৃষ্ঠা
ললিতাময়	...	ললিতাময়	...	১
বহ-ঘৰা	...	বহ-ধৰা	...	২
লীলা পূৰ্ণ	...	লীলা পূৰ্ণি	...	৩
গ্ৰাহি	...	প্ৰাহি	...	৭

শুদ্ধ	অশুদ্ধ	পৃষ্ঠা ।
ফুলনি ...	ফুললি ...	১০
বইছে ...	বইহে ...	১২
অলি ...	আগি ...	১৫
ষায় ...	বায় ...	১৬
জঁয় ...	জয় ...	১৬
পূর্ণ ...	পূর্ব ...	১৬
কাষত ...	কাষত ...	১৭
মিহি-মিহা ...	মিহি-মিহা ...	২২
বাজলি ...	বাজলি ...	২৬
পিক্কালা ...	পিজ্জালা ...	২৬
ঋষি ...	ঋষি ...	২৭
আগুরান ...	আগুয়ান ...	২৮
উঠিছে ...	উঠিহে ...	৩৩
'সংসার-জঞ্জাল' ...	'সংসার-জঞ্জাল' ...	৩৬
ঘনিষ্ঠ ...	ঘনিষ্ট ...	৪০
ফুলনিত ...	ফুললিত ...	৪৩
ওপৰ ...	ওপৰত ...	৪৭
গধুব ...	গধুব ...	৮২
পূজাব ...	পূজাব ...	৯৭

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

পূৰ্ণিমা

তুমি ।

(১)

জগত সৌন্দৰ্য্যময়, বিশ্বময় তুমি
তুমিয়ে হে সকলোৰে সাৰ ;
অনাদি অনন্ত দেৱ, অন্তৰ্য্যামী তুমি
তোমাৰে 'ই বিচিত্ৰ সংসাৰ ।

সৰ্ব্ব কৰ্ম্মী, বিশ্ব আত্মা, বিশ্ব প্ৰেম তুমি
সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ মহামূৰ্ত্তিমান ;
'ভূষিত ললিতাময় বিশাল জগত
অতুলনা তোমাৰ আখ্যান ।

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

পূৰ্ণিমা

ফুল-বেণু মধুৰতা, ক্ৰিয়া কৰ্মী তুমি
বহ-ধৰা সৌন্দৰ্য্যৰ খনি ;
—বিবিধ স্মৰত তুলি গাই তযু গান,
তুলি দিয়া আনন্দৰ ধ্বনি ।

সুগন্ধি ফুলত পৰি উলাস মনেৰে
প্ৰেম ঢালি মস্ত একতাৰ ;
জাকে জাকে মউ আনি বহনাই হিয়া
কৰা তুমি কৰ্ত্তব্য তোমাৰ ।

জল-চন্দ্ৰ শোভাময় পবিত্ৰ পদুম
সুবিমল সুগন্ধ সৌৰভ ;
দলে দলে ৰাজহংস পৰি মাজে মাজে
প্ৰকাশিছে তোমাৰ গৌৰৱ ।

“তুমি প্ৰভু ! সৰ্বব্যাপি বিশ্ব-সংসাৰৰ ।
জয় ! জয় !! জয় প্ৰভু, মহিমা তোমাৰ ॥”

(২)

বৃক্ষ-ভক-লতা-গছ, চন্দন-চেগুণ-বছ,
 ভূটীমালী-মুতী-জরুঁ কাঞ্চন গোলাপ ;
 আক কত সৌৰভব, নানাকপ গঠনব,
 ফুলিছে কানন ভবি পাই বেণু তাপ ।

চামে চামে বিধে বিধে, সাজিছা বিবিধ বিধে,
 তোমাৰ মহিমা মায়া কবি ভৰপুৰ ;
 চিত্র-চবি দৃশ্য দপি, পতঙ্গ পকরা ব্যাপি,
 সৰ্ব্বকপে সকলোতে আছা অনিবার ।

ভৃগ-কণ-কঁহী-মুচী, পুলি-পথা-গুটি-গছি,
 আত্মাকপে সকলোতে তুমি ভগবান ;
 নর-চিত্র নিবঞ্জন, লীলাপূৰ্ণি ত্রিভুবন,
 বিবচয় বিবঞ্জিত বন্দনা বৰণ ।

কপে-গুণে অনুকূল, কেতেকী-তগৰ ফুল,
 কদম্ব-মদাৰ পলা-বন্ধু পাৰিজাত ;
 নীল বঞ্জি ভেঁট-পাহী, সৌন্দর্য্য উগৰে হাঁহি,
 তুলুক-ভুলুক কৰি নাচে জলকত ।

পূৰ্ণিমা

সতত মঙ্গল ধৰা, ৰূপৰ প্ৰতিমা মৰা,
পৰি তাতে জাকে জাকে উজ্জ্বল পাখিৰে ;
গায় প্ৰভু তযু গুণ, তাল মানি জুন্ জুন্,
প্ৰকাশি তোমাৰ লীলা হৰিষ মনেৰে ।

“—সেই তুমি সি সকলো মহিমা তোমাৰ ।
জয় প্ৰভু, জয় ! জয় ॥ নিশ্ব-নিৰাকার ॥”

(৩)

ধৈৰ্য্যশীলা শাস্তিময়ী, পৃথিবী বুকত,
অৰ্পিতাৰ অজলা প্ৰাণীৰ ;
অনিবার পালি আছা সকলো জীৱকে
ভিন্ পৰ্, নকৰি বিচাৰ ।

ক্ষুদ্ৰ পোক জৰ্ণা, চাহি শকাহীন প্ৰাণী,
কেঁচু-জোক-ছগা কড়ি কান ;
—কিন্তু প্ৰভু, হেতু বুজি সকলোকে তুমি,
সমভাৱে কৰা কৃপা দান ।

বিনিময় বিশ্ব তুমি, বিশ্ব চবাচব,
 আদি অন্ত তোমাতেই তুমি ;
 জঘন্ট উৎকৃষ্ট কিন্না পাতকী পবন,
 —এক“—” কিন্তু সকলোবে তুমি ।

সকলোবে অন্তরত স্থিতি থাকি তুমি,
 ইচ্ছা হেতু কবা নিজের কাম ;
 সবল দৌৰভয় মহা প্রাণ তার,
 আদর্শিছা দীপ্তি অবিরাম ।

তুমি প্রভু, পদ্যনাভ, নিঃস্বার্থ প্রেমিক,
 জল-স্থল-গগন কানন ;
 অসীম ব্রহ্মাণ্ড জুৰি মিলি বাষ্পরূপে,
 ব্যাপি আছা অনন্ত ভুবন ।

“জয় প্রভু. সর্ববগুণী সর্বশক্তিবান ।
 জয় ! জয় ॥ মহা যোগী তব মহাত্মন ॥”

পূৰ্ণিমা

(৪)

নানা ৰূপে আছা তুমি, যদিও নেদেখোঁ আমি,
নুবুজোঁ। তোমাৰ লীলা ভাৱ ;
সুন্দৰ চানেকী লৈ, বিশ্বৰ মাজত গই,
দিছা তুমি সৰ্ব্বৰূপে তাৰ ।

সিংহ-হাতী-গঁড়-ঘোঁৰা, ভালুক-হৰিণা-বৰা,
অগণন প্ৰাণীৰ সমাজ ;
গৰু-ম'হ জাকে জাকে, ভীৰজন্তু চউদিশে,
কৰি আছা সকলোৰে কাজ ।

জগতক বিমোহিছা প্ৰত্যেকতে নিমগিছা
কি চেতন অচেতন প্ৰাণী ;
খাল-বিল-জাহি-জহা, নদ-নদী-গিৰি-গুহা,
জুৰি আছা নিখিল ধৰণী ।

যত বস্তু বহ-ঘৰা, অসীম ব্ৰহ্মাণ্ড ভৰা,
প্ৰত্যেকৰে মূল-ভূত তুমি ;
কত বেণু-পৰমাণু, ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ তম্ অণু,
প্ৰতি প্ৰাণে বিৰাজিছা তুমি ।

পূৰ্ণিমা

প্ৰলয় তৰঙ্গ চউ, প্ৰাহি আহে হউ হউ,
ভয়ঙ্কৰ ভীষণ নিনাদ ;
বীৰ বজ্ৰ ৰূপে তুমি, তীক্ষ্ণ বোকোচাত ভাঁহি,
তুলি দিয়া আতঙ্ক বিষাদ ।

“সেই তুমি সি সকলো মহিমা তোমাৰ ।
জয় প্ৰভু, জয় ! জয় !! বিশ্বকপেশ্বৰ ॥”

—*—

ভৱানীপুৰ ।

১৯২২ ইং

বসন্ত আৰু কুলি ।

নৱ জাগৰণে আজি জাগিছে ধৰণী,
মলয়াৰ নৱ হিল্লোলত ;
হাঁহিছে প্ৰকৃতি দেৱী সৌন্দৰ্য্যৰ ৰাণী,
বসন্তৰ নৱ উলাসত ।

নৌলিম গগন আৰু সৰিৎ সাগৰ,
সকলোৱে হ'ল উজাগৰ ;
নৱ প্ৰতিমাৰ যেন নতুন ছবিটি,
জাকি মাৰি উঠিলে ওপৰ ।

গিৰি-গুহা-উপবন, নিকুঞ্জ কানন,
বিহগৰ বিলাস ফুলনি ;
অপূৰ্ব জেউতি ধৰি হাঁহিব ধৰিছে,
লতায় লতায় ফুল কলি ।

গছ-লতা সকলোৱে পিঙ্কি নৱ সাজ,
 নৱৰূপে শোভিছে ধৰাত ;
 পুষ্প উপবন যাজে প্ৰেমিক ভ্ৰমৰে,
 চুমা যাচি ফুৰিছে ফুলত ।

বিহগ বিহগী সৱে প্ৰতি গছে গছে,
 উৰি উৰি কাননে কাননে ;
 মনৰ হৰিষে গায় বিভু গুণ গান,
 প্ৰেম ঢালি প্ৰতি প্ৰাণে প্ৰাণে ।

বিব্ বিব্ কৰি বোৱা বসন্ত বতাহে,
 স্নানীতল কৰিছে কানন ;
 কুসুমে কুসুমে গাঁথি প্ৰেম-পুষ্প হাব
 সজালেহি শাস্তি নিকেতন ।

কুঞ্জ কাননত বহি প্ৰেমিক কুলিয়ে,
 পঞ্চমত আবন্তিলে গান ;
 লগে লগে সৰু বৰ বঙ্গিল চৰাই,
 ধৰিলেহি নানা সুৰে তান ।

পূৰ্ণিমা

হে বজ্জিয়াল পখি ! বসন্ত বিহগ,
চিৰমগ্ন তুমি বসন্তত ;
গীতৰ লহৰি তোলা তোমাৰ সঙ্গীত,
শুনো সদা পুষ্প কাননত ।

জক্ মক্ কৰা মোৰ ফুললি বাৰীত,
বহি তুমি পাতৰ আঁৰত ;
কুঁউ কুঁউ স্বৰ ধৰি গোৱা পঞ্চমত,
প্ৰেম সূধা মিলাই কণ্ঠত ।

হে কোকিল বসন্তৰ বজ্জা ! গোৱা আৰু,
শুনো মই দুই কাণ পাতি ;
তোমাৰ অমিয়া গান প্ৰেম-সুধাময়,
মুগ্ধ কৰা পঞ্চমত মাতি ।

গোৱা কুলি ! গোৱা আৰু বিভূষণ গান,
ভুলি যাত্ৰু সংসাৰৰ প্ৰতি ;
তোমাৰ লগত যেন মন পৰী মোৰ,
গাব পাৰে মঙ্গল আৰতি ।

পূৰ্ণিমা

তোমাৰ নিচিনা যদি থাকিল হেতেন,
দুটী পাখি দুখন হাতত ;
তোমাৰ লগত সদা ফুৰিলেঁ। হেতেন,
বসন্তৰ পুষ্প কাননত ।

প্ৰকৃতিৰ সুন্দৰতা, গিৰি গুহা-নদী,
মনে। মোহা কুঞ্জ উপবন ;
বিলাস কানন ভূমি দেশ দেশান্তৰ,
চাই চাই ফুৰিলেঁ। হেতেন ।

— * —

গুৱাহাটী ।
২৫।২।২৬ ইং

কিৰণ ।

—*—

(১)

চোঁৱা কেনে বগ্নে উদিছে কিৰণ,
আলোকিত কৰি সৰে ;
অপূৰ্ব বগ্নেৰে জেউতি চৰায়,
ভুমুকি মাৰিছে পূৰে ।

(২)

স্তনীয় গগন উঠিছে বিৰাজি,
শুমায় নিশাৰ তৰা ;
বিচিত্ৰ বগ্নেৰে জ্বলিছে ধৰণী,
আনন্দে উপচি পৰা ।

(৩)

বন সৌৰভেৰে বহিহে মলয়া,
শীতলাই সৰ হিয়া ;
সকলোকে যেন কয় কানে কানে,
মঙ্গল উকলি দিয়া ।

(৪)

শুনি সেই কথা পুৱাতে কুলিয়ে,
বিচিত্ৰ কুঞ্জৰ পৰা ;
পঞ্চম সূৰেৰে গাবলৈ ধৰিলে,
বিবৰি বিচিত্ৰ ধৰা ।

(৫)

সুবৰ্ণ বথত আৰোহি তপন,
গহীন গম্ভীৰ ভাৱে,—
অমিয়া সুখৰ সৌন্দৰ্য্য ৰূপত
—জাগিছে সকলো জীৱে ।

(৬)

নৱ আলোকেৰে আলোকিত কৰি,
সাজিছে ধবনী চোৱাঁ ;
বনদেৱী সৰে বন ফুল আনি,
পূজিব ধৰিছে সোৱা ।

(৭)

লাঞ্ছিত ভাষাৰ দুখুনী জননী,
পুত্ৰ সকলৰ বাবে ;
চকু পানী মুচি নীৰৱ সূৰেৰে,
বন্দিছে কৰুণ ৰসে ।

পুলিন্দা

(৮)

সোলোকি পৰিছে গাৰ আভৰণ,
লাজ্জিতা মাতৃৰ হায় ;
হীনা বেশ দেখি জ্বলে দাবানল,
পৰাণ বিদৰি যায় ।

(৯)

চোৰা ভাই ! চোৰা, জননী আমাৰ,
হীন-ছন্দ যোজনাৰে ;
পূজিছে কিৰণ দুই বাহু তুলি,
বনৰীয়া ফুল হাৰে ।

(১০)

আহা সৰে ভাই ! আহা আগুৱাই,
জননীৰ সমে মিলি ;
পূজো কিৰণক মনৰ উলাসে,
সুগন্ধি ছন্দন ঢালি ।

(১১)

নকৰিবা হেলা নপৰিবা পিছ,
শুশুৱা শুশুৱা কেৱে ;
উদ্দিছে কিৰণ কৰ্ম গগনত
উঠা মহোন্মাদে সৰে ।

বৰপেটা ।

—*—

১০।৮।২৫ ইং

দীপস্থিতা ।

—*—

সকলো ঠাইতে আজি, ধিমিকি ধিমিকি,
জ্বলিছে দীপস্থিতা বাতি ;
পোহবাই অমাবস্তা বিঘোৰ বজনী,
বিতৰিছে আনন্দৰ ভাতি ।

চহৰ বজাৰ আদি বাজ অট্টালিকা,
প্ৰকৃতিয়ে সুশোভিত গাওঁ ;
সকলোতে বিৰাজিছে অপূৰ্ব আলোক,
দেখিলেই তথা লাগি বওঁ ।

যি আলোকে অবিৰাম কৰে আলোকিত,
চহকীৰ স্বৰ্ণৰ মন্দিৰ ;
আজি সেই আলোকেৰে নৱ আলোকিত,
দুখীয়াৰ সামান্য কুটীৰ ।

গড়াল পতুলী আদি গোহালি ভৰাল,
সকলোতে জ্বলে নানা চাকি ;
চ'লি বোৰে গাই গীত আগি পতুলীয়ে,
জুমুৰি মাৰিছে থাকি থাকি ।

পূৰ্ণিমা

অলে আক দুটি এটি আকাশীয়া বাতি,
সৰগৰ জোনটিৰ দৰে ;
আলোকি গছৰ আগ আপোন পোহৰে,
চাৰি পিনে সৌন্দৰ্য্য বিতৰে ।

দেখি সেই নৱালোক ছগা-পোক আদি,
চাৰি পিনে যায় উৰি ঘূৰি ;
নাচি নাচি কেউপিনে ফুৰি আনন্দত
শেষে বায় সৰে জয় পৰি ।

এই দৰে জীৱনৰো পূৰ্ব্ব দীপস্বিতা,
মাজে মাজে হয় আলোকিত,
বিচিত্ৰ সংসাৰ লীলা চাই অৱশেষে,
জঁয় পৰে অস্তিম শয্যাতে ।

— * —

বৰপেটা ।
১৫।১।২৫ ইং

কোমল আৰু কঠিন ।

—*—

(১)

কঠিন পৰ্বত চোৱাঁ পাষাণেৰে গঢ়া,
নাই লেশ কোমলতা তাৰ,
কিন্তু তাতো কৰুণাৰ বয় প্ৰেম—জুৰী,
মহানই মহা মিলনৰ ।

(২)

বাৰ খৰ লাগি থকা বালিময় ধৰা,
আকুল অজীৱ মকতুমি
কিন্তু চোৱাঁ কৰুণাৰ অতুল প্ৰভাৱ,
তাতো আছে “ফোয়েবা” এমনি ।

(৩)

গছক আশ্ৰয় কৰি লাজুকী লতাই,
অবিৰাম থাকে ওচৰত ;
প্ৰীতিৰ প্ৰণয় ভাব নথকা হেৰ্টেন,
গছে ওক নাৰাখে কাৰত ।

(৪)

নির্দয় পুরুষ প্রাণ পাষণ্ডব দবে,
ককণাৰ নহয় সজাত ;
কিন্তু তাতো আছে মিল দাম্পত্য প্রেমব,
বমণীৰ কোমল প্রাণত ।

(৫)

যদিও বেলিৰ তাপ অতীব প্রখব,
ফুলকলি লেউ সেউকীয়া ;
তথাপি দুয়োতে আছে শান্তিৰ মিলন,
কোমলে কঠিনে মিহলীয়া ।

(৬)

প্রখব ব'দৰ তাপে দিনত যেতিয়া,
মুচ্ কচ্ কবে কুঁহী পাত ;
নিশাৰ জোনাকে ঢালি শীতল পোহৰ
নরুপে দিয়ে প্রাণ গাত ।

(৭)

কোমলে কঠিনে মিলি জগত সৃজন,
সুখ শান্তি দুয়োৰে মিলন ;
বিশ্ব প্রেম সাগৰত উঠি মহা উট,
কবি আছে শান্তি অনুস্থান ।

(৮)

বিষত অমৃত আছে, অমৃতত বিষ,
বাঁচি লই কবিবা গ্রহণ ;
যদিও ভ্রমত পবি কবা তাক পান,
মিলনত লভিবা কল্যাণ ।

(৯)

যদিও জগত দেখা হাই উকমীয়া,
অশাস্তিত মগ্ন অনিবার ;
কিন্তু তাতো বই আছে পবন পিতাব,
প্রেম-জুৰী বিশ্ব ককণাব ।

—*—

গুৱাহাটী ।

২৪।৯।২৬ ইং

— — — — —

শৰৎ ।

—*—

বিশ্ব গঢ়োতাৰ এই সৌন্দৰ্য্যৰ খনি,
আহা কেনে ৰূপৰ মিলন ;
পুষ্পে ভৰা উপবন উদ্ভান কানন,
প্ৰেমে ভৰা স্ননীল গগন ।

যেই পিনে চাওঁ আহা ! সকলো স্নন্দৰ
মনোমোহা দৃশ্যাবলী যত ;
বিচিত্ৰ সংসাৰ পট বাজে সম্মুখত,
প্ৰেমানন্দে নাচিছে জগত ।

শৰতৰ মনোৰমা উদ্ভানৰ ফুল,
শত ধাৰে সৌৰভ বিলায় ;
গছ-লতা-বিলাকৰ সেউজীয়া পাতে,
হালি জালি জেউতি চৰায় ।

বননিৰ পশু-পখী বিবিধ প্ৰাণীয়ে,
 লভিছেহি নৱ জাগৰণ ;
 কঠোৰ বাৰিষা কষ্ট পাহৰি সকলো,
 উলসেৰে কৰিছে ভ্ৰমণ ।

ক্ষুদ্ৰ পোক পৰুৱাদি শস্যহীন প্ৰাণী,
 সকলোৱে আনন্দ মগন ;
 মিলি-জুলি প্ৰীতি ভাবে গাই বিভুগান,
 শৰতক কৰে আবাহন ।

আকাশত নাই আক মেঘৰ আকাৰ,
 বাৰিষাৰ ভীম গাজৰণী ;
 হৃদয় চমকি উঠা স্বৰ্গীয় পোহৰ,
 বিজুলীৰ দিব্য চমকনি ।

উজ্জ্বল বৰণে গ্ৰহ ; চন্দ্ৰ-সূৰ্য্য তৰা,
 বিতৰিছে নিৰ্ম্মল কিৰণ ;
 সৰিং সাগৰ আৰু উজ্জান কানন,
 নৱ দৃশ্য কৰিছে ধাৰণ ।

পূৰ্ণিমা

বিবিধ শস্ত্ৰেৰে ভৰা শ্ৰামল ধবণী,
ধাননিৰে ওপচা পথাৰ ;
মলয়া বায়ুত নাচে নানা উলাসত,
মিৰ্ছি-মিহা সৰু পাত বোৰ ।

পুৰ্ণাৰ মলয়া আৰু সাক্ষ্য সমীৰণে,
মিহলাই বিবিধ বৰণ ;
গছ-লতা-বিলাকৰ প্ৰতি শিৰে শিৰে,
লগাইছে নতুন বহণ ।

বৰপেটা ।

১০।১০।২৫ ইং

লাচিত ফুকন ।

—*—

বীৰৰ আদৰ্শ তুমি অসম প্ৰতিভা,
স্বজাতিৰ গৌৰৱৰ ধন ;
গৌৰৱ ৰবিৰ ঢালি পবিত্ৰ কিৰণ,
সাধিছিল দেশৰ কল্যাণ ।

স্বাধীনতা ৰক্ষা হেতু প্ৰৱস প্ৰতাপে,
ৰণ মদে উন্মাদিত হই ;
জয়োল্লাসে নাচিছিল। সমৰ ক্ষেত্ৰত,
শাণিত কুপান হাতে লই ।

অসীম বিক্ৰমশালী মোগল বাহিনী,
যাৰ নাই—' খ্যাতিৰ তুলনা ;
বজাই সমৰ ঢাক্ বিজয় উল্লাসে,
কৰিছিল আধি'ত্য ঘোষণা ।

সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষ আলোৰিত হই,
কঁপিছিল কৰি তল্‌মল্ ;
স্বাধীনতা শিৰোমণি সকলো ৰাজ্যৰ,
সগৌৰৱে জিনিলে মোগল ।

পুৰিমা

অঙ্গ-বঙ্গ-সিন্ধুদেশ, কাশ্মিৰ পঞ্জাব,
মালৱা-মেৱাৰ-গুজৰাট ;
কলিঙ্গ বিদ্যাব আদি বিহাৰ উড়িষ্যা,
সকলোৱে হ'ল পদানত ।

ভাৰতৰ এচুকত অসম প্ৰদেশ,
পিন্ধি স্বাধীনতা অলঙ্কাৰ ;
মধ্যাহ্ন সূৰ্য্যৰ দৰে প্ৰকাশি গোবৰ,
জ্বলিছিল কৃপাত তোমাৰ ।

মহান্ পুৰুষ তুমি, দেশৰ গোবৰ,
জননীৰ চেনেহৰ ধন ;
দেশ বন্ধা হেতু কাটি শিৰ মাতুলৰ,
দেখুৱালা দৃষ্টান্ত মহান ।

শুনালা উৎসাহ বাণী স্বদেশ বাসীক,
ৰণ-ডঙ্কা বজাই দেশত ;
“স্বাধীন আমাৰ দেশ, অসম স্বাধীন,
—আহা যাওঁ যুঁজো সমৰত ।”

“চোৰাঁ। সৌ শত্ৰুসিংহ ছুৱাব-ডলিত,
বীৰ দৰ্পে অস্ত্ৰ-সস্ত্ৰ ধৰি ,
বিজয় নিনাদ তুলি গৰ্জ্জিব ধৰিছে,
বিভৎস তাণ্ডৱ নৃত্য কৰি।”

“—শুনা আৰু মহানাদে উঠিছে নিনাদ,
তল্‌মল্‌ কৰি ধৰাতল ;
—নাশিলে আমাৰ দেশ হৰি স্বাধীনতা,
ভয়ঙ্কৰ তুলি মহা ৰোল।”

“বীৰ প্ৰসবিনী এই অসম জননী,
আছে ‘দেৱী’ সহায় আগত ;
স্বাধীন ! স্বাধীন আমি, অসম স্বাধীন,
—আহা যাওঁ যুজ্জঁ। সমৰত।”

ধন্য তুমি মহাবীৰ স্বদেশ প্ৰেমিক,
অসমৰ গোৰৱ-ভূষণ ;
সমৰ সজ্জিত কৰি অসমীয়া সেনা,
বীৰ কীৰ্ত্তি কৰিলা ঘোষণ।

পুৰিমা

বীৰ দৰ্পে নাচি তুমি, বীৰ সমৰত,
দেখুৱাই বিক্ৰম তোমাৰ ;
শৰাই ঘাটত তুমি, সগৰ্বেৰ দলিলা,
বীৰ শক্তি আ'বঙ্গ জেয়ব ।

শৌৰ্য্য বীৰ্য্য দেখি তযু সমৰ কৌশল,
ৰাম সিংহ বীৰ বাজপুত ;—
মুক্ত কণ্ঠে প্রশংসিলে সুশশ তোমাৰ,
মোগলৰ দীপ্তি “দৰ্ববাৰত ।”

কিন্তু হয় ! মুখত নোলায় দেহি মাত,
ৰচিবলৈ লেখনী নচলে ;
মৰ্ম ভেদি হাহাকাৰ উঠে হৃদয়ত,
‘—’ সেই কথা এবাৰ ভাবিলে

শত্ৰুৰ তেজেৰে কৰি বাঙ্গলি ’ইদেশ,
স্বাধীনতা সুবৰ্ণৰ হাৰ ;
পিঙ্গালা সাদৰে তুমি, মাতৃৰ ভিড়িত,
জিনি আহি ভীষণ সমৰ ।

'ই ঠাইতে বান-ভগ আদি নৃপবৰে,
 শাসিছিল অসমু প্ৰতাপে ;
 শিল্প আৰু ক্ষমতাৰ কীৰ্ত্তি দেখুৱাই,
 জগতত বঞ্জিলে স্বৰূপে ।

ঋষিৰ আশ্ৰম-স্থান ধৰ্ম্মাৰণ্য এই,
 মহা মহা মুনিৰ নিবাস ;
 বেদ-মন্ত্ৰে ঋদ্ধাৰিত যি ঠাই এদিন,
 নাই তাত বেদৰ বিচ্যাস ।

সেই ঋষি, সেই বীৰ সকলোৱে গ'ল,
 আছে মাথো লুপ্ত সজীৱনী,
 পৰ্বতে পাহাৰে ভৰা অতীত কীৰ্ত্তি,
 প্ৰকৃতিৰ বম্য ছবি খনি ।

বাৰ পূজা কৰি বটল নাই মন্ত্ৰ বল,
 তোমা হেন বীৰ পুৰুষৰ ;
 শোকে তাপে জৰ্জৰিত অসম সম্ভান,
 ভুলি গই কৰ্ত্তব্য নিজৰ ।

পূৰ্ণিমা

কিন্তু আজি নোহে এই শোকৰ সময়,
নৱ বলে হোৱা আগুয়ান ;
জাগিছে সকলো চোৱা পূৰ্ণ শক্তি লই,
স্থাপিবলৈ বিশ্বৰ কল্যাণ ।

মোহ নিজা পৰি হৰি, আত্মা অভিমান,
ভাতৃভাবে কৰি আলিঙ্গন ;
দলে দলে আগুওৱা বীৰবেশে সাজি,
সমস্বৰে গাই জয় গান ।

কৰ্ম আভৰণে সাজি ওলোৱা সকলে,
ঈশ্বৰক কৰি প্ৰণিপাত ,
ধৰ্মৰ পতাকা তুলি বিজয় উল্লাসে,
জয় ডকা বজোৱা দেশত ।

— * —

গুৱাহাটী স্কুল হোষ্টেল

২০।১।২৭ ইং

আবাহন ।

আহা আজি, আহা সবে,
হবিষ মনেবে ,
মাতিছে আপোনা লোকক,
বব আশ্র হেবে ।
আহিলে আনন্দ পাওঁ,
ক্ষুদ্র জীবনত ;
নাহিলে বেজাব পাওঁ,
অভাগা মনত ।
মাতি হৌষে ইয়া লই,
আপোনা লোকক ;
আছে এটি মূল-মন্ত্র,
উদ্দেশ্য সাধক ।
নোৱাবে এজনে কোনো,
সাধিব 'ই কাম ;
লাগে তাত একতাব,
অসীম উত্তম ।

পূৰ্ণিমা

না.নিলে একতা ভাব,
সবাবো মনত ;
—সকলো মহত আশা,
লুকাব প্ৰাণত ।
দিয়ে যদি সকলোৱে,
একতাত বল ;
একতাৰ দ্বাৰা পাৰি
কৰিব সফল ।
নৱ বলে, নৱোপায়ে
হই উচাটন ;
নৱীন উৎসাহে যদি
হয় আগুৱান ।
সাধিবলৈ স্মীৱনৰ,
উদ্দেশ্য মহান,—
অৱশ্যে কৰিব পাৰি,
দেশৰ কল্যাণ ।
এতে কতে আশা কৰোঁ
সকলোৱে যেন ;
মহা মন্ত্ৰ উদগাই
হই এক প্ৰাণ ;

হিংসা, নিন্দা, কুটিলতা,

সমাজ লঙ্ঘন ;

দুৰ্বল পীড়ন আক

অকস্ম সাধন,—

মহা প্রাণ তাৰে মিলি,

একতাৰ দ্বাৰা ;

দূৰ কৰি দিয়ৈ যেন,

—হৃদয়ৰ পৰা ।

নিৰ্ম্মল জ্ঞানেৰে ধুই,

পবিত্ৰ আতমা ;

বীৰ বেশে গায় যেন

বীৰত্ব গৰিমা ।

উদ্দেশ্য নহয় অস্ত,

মাথো “ক্লুজ অতি ;”

সাধে যেন সকলোৱে,

—“দেশৰ উন্নতি—”

নকৰি নিৰাশ মন,

ন’হই হতাশ ;

নৱ ভেজৈ কৰে যেন

বীৰত্ব প্ৰকাশ ।

ਸ੍ਰੁਤਿਅ।

ଧର୍ମ୍ୟବ ମତାକା ଡୁଲି,

ଦୁନ୍ଦୁଭି ବଜ୍ରାହି ;

বিজয় বায়ুত খেন

আনন্দে উঠায় ।

এই বাবে সকলোকে

আজি ইয়ালই ;

হেণা হেবে মাতি ছোঁহি

যোগ দিব লাই ।

আহি যেন সকলোরে

কবি উপবেশ :

বিমল আনন্দ কবি,

করে সভা শেষ ।

পৰি শেষে অনুৰোধ,

আপোনা লোকত ;

নহয় বিতুষ্ট যেন,

‘ই ব্যৱহাৰত ।

—*—

৩চন্দ্রনাথ শর্ম্মাৰ সভা পতিত্বত পঠিত,

ভৱানীপুৰ ১৯১৭ চন।

পূণিমা ।

—*—

(১)

নিশাৰ তিমিৰ খেলি,
পবিত্ৰ কিৰণ ঢালি,
কোন তুমি উজ্জ্বল আতমা ;
হাঁহিছা স্বৰ্গৰ পৰা,
উল্লাসিত কৰি ধৰা,
পৰকাশি বিভূৰ মহিমা ।

(২)

উঠিহে সকলো ৰাজি,
পবিত্ৰ পৰশে আজি,
স্বৰ্গ-মৰ্ত্য-সাগৰ-কানন ;
দিগন্ত বিয়পি পৰি,
ৰূপালী জেউতি চৰি,
নবোল্লাসে হাঁহিছে ভূৱন ।

পূৰ্ণিমা

(৩)

প্ৰকৃতিৰ লীলা ভূমি,
নিকুঞ্জ কানন চুমি,
ধীৰে ধীৰে বহিছে মলয়া :
কপৰ সফুৰা থুলি,
প্ৰেমৰ আজলি ঢালি,
বৰ্ষাষিছে শীতল অমিয়া ।

(৪)

আহা ! কি সুখৰ নিশা,
আনন্দৰ সুখা মাখা,
উমি উমি সবাতো ফুটিছে ;
কপৰ চেলেঙ উৰি,
বগক্ জমক্ কৰি,
ভেঁটকলি হাঁহিটি মাৰিছে ;

(৫)

আপোন বৰণ চাই,
আপুনি বিনোৰ হই,
টিপিছনী ভোনাকী পকৰা
লাজত আৰল হই,
নেদেখা কপটী লই
বিষাদিত নিশাৰ নটুৱা ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

পূৰ্ণিমা

(৬)

সুনীল গগন মাজে,
মধুৰ মিলন সাজে,
বিবাক্তিত তাৰকা মণ্ডলী ;
ইটিয়ে সিটিক চাই,
মধুৰ বাঁহীটী বাই,
প্ৰেমেৰে কৰিছে গলাগলি।

(৭)

চোৱাঁ কেনে সুবিমল,
সুবাসিত পৰিমল,
মিহলিছে প্ৰতি ফুলে ফুলে ;
নদন-বদন ধৰা,
শ্যামল ঘাঁহনি দৰা,
লৰি আছে কৰি 'হেলে তুলে'।

(৮)

অনন্দে উটিছে দেশ,
বিষাদৰ নাই লেশ,
নাই কতো বিকট আন্ধাৰ ;
যেনি চাওঁ দেখা পাওঁ,
দেখি বিমোহিত হওঁ,
প্ৰেম-মৰ্ত্তি বিশ্ব কৰুণাৰ।

শুনিয়া

(৯)

বজনী গভীর হ'ল,
কলবর মাৰ গ'ল,
নিজা দেৱী আহি দেখা দিলে ;
—‘সংসাৰ জঞ্জাল থেলি,
আপোন কোলাত তুলি,
সকলোকে শাস্তি হাঁয়া দিলে ।

(১০)

নৌৰলে নিশাত বহি,
কল্লনা সোঁতত ভাঁহি,
গৈ আছেঁ। জলধি মাজত,—
চিন্তাৰ তুফানে পাই,
দিগ বস্তু লুপ্ত হুই,
পেলালেহি ঘোৰ একাৰত ।

(১১)

সৰ্ব জ্যোতিষ্ময় তুমি,
বিপদ পতিত আমি,
কৰা শ্ৰেভু ! জ্ঞান জ্যোতিদান ;
অন্ধকাৰ নাশ কৰি,
প্ৰতিবিশ্ব কৰা হৰি,
জ্ঞানৰূপে হৃদয় দাপোন ।

(১২)

তোমাৰ কৃপাতে হয়,
দশোদিশ শোভাময়,
বিৰাজিত অনন্ত মহিমা ;
মোহ অন্ধকাৰ নশি,
উজলোৱা জ্ঞান শলী,
পূৰ্ণ হোক জীৱন পূৰ্ণিমা ।

—*—

সৰুপেটা ।

২৯ ফাগুন, দৌলঘাতা ।

শ্রীতি-সঙ্গীত ।

—*—

আজি, অকণ পৰশে ভাৰত জননী,
অপূৰ্ব বজ্জেৰে জ্বলিছে ;
কুঁহু কুঁহু বৰে বিবিধ বিহগে,
অতীত গৰিমা গাইছে ।

কাননে কাননে সৌৰভিত ফুল,
ফুলিছে বিবিধ বৰণে ;
অতীত গৰিমা গাইছে তটিনী,
নৱযুগৰ জাগৰণে ।

ললিত লয়নে সূশীতল বায়ু,
ধীৰে ধীৰে বয় কাননে ;
বিবিধ ফুলৰ সৌৰভ বিলায়,
পূজিছে বিভূৰ চৰণে ।

পুণিমা

জাগিছে ধবণী, জাগিছে জগত,
নবীন উত্তম আলোকে ;
সমাবোধে এবে, উঠা সকলোৱে ;
প্রকাশা কীরিতি ভুলোকে ।

চোৱাঁ শিতানত গিৰি হিমাচল,
শোভে ভাৰত জননীৰ ;
মুগল চৰণ ধুইছে সলিলে,
পীত-অম্বৰা জননীৰ ।

পূৱত অৰুণ উদয়ৰ বশি,
প্রকাশে মহিমা যাৰ ;
পশ্চিমত দিয়ে প্রীতিৰ লহৰি,
দিগন্ত বিয়পি তাৰ ।

চোৱাঁ আকাশত তৰাৰ খুপিয়ে,
প্রীতি-গীত গাই কইছে ;
“উঠাহে ভাৰত ভাঙ্গা নিদ্রাঘোৰ,
জাগিবৰ কাল পৰিছে ।”

পূৰ্ণিমা

পৰ্বতে পাহাৰে নদনদী বোৰে,
প্ৰীতি সঙ্গীত সঞ্জীৱনী ;
মহা উস্থানত কৰিছে ঘোষণা,
ভীষ্ম-ভীমার্জুন কাহিনী ।

হব পাৰে চিৰ ভ্ৰাতৃৰ স্নেহৰ,
অক্ষয় কীৰ্ত্তিৰ প্ৰসূতি ;
ব্যাস-বাল্মীকি আঞ্জিও ওলাব,
চিৰ কবিত্বৰ মূৰতি ।

আহিব এদিন,—যি দিনা বইব,
লোহিত-গঙ্গা-সিন্ধুৰ দৰে ;
প্ৰতি প্ৰাণে প্ৰাণে প্ৰীতিৰ নিজৰা,
স্বদেশ হেতু উদ্যমেৰে ।

—*—

[গুৱাহাটী ভৱলু নৈপাৰত]

৫৩।২৭ ইং

শঙ্কৰ মাধৱ ।

—*—

সুন্দৰ জেউতি আজি অসম পুঞ্জৰ,
জ্বলিছে কি দৰে চোৱাঁ শঙ্কৰ মাধৱ ।
চোৱাঁ হেৰা অসমীয়া জ্ঞান-চকু মেলি,
প্ৰতি ঘৰে ঘৰে চোৱাঁ আছে ফুলি ফুলি ।
শঙ্কৰ মাধৱ আজি বিশ্ব-অসমত,
মহাত্মা পুঞ্জৰ চোৱা সাধনা বলত ।
চোৱাঁ আজি কেনে শোভা অতুল প্ৰকৃতি,
পিন্ধিছে অসম-মাতৃ স্বৰ্ণৰ কীৰ্ত্তি ।
পৰিছে স্বৰ্গীয় বশ্মি বিয়পি ভূৱন,
দেখি আহা ! আনন্দত নাচি উঠে মন ।

যি শঙ্কৰ—* ধৰে এই জোগালে অসম,
সি দুজনী ঈশ্বৰাংশ দেৱতা পৰম ।
যনিষ্ট কৰিলে আহা, অভিজ্ঞতা বলে,
উদ্ভেক আধ্যাত্মি' মাথো জন্মভূমি ধলে ।

পুৰিমা

বিগি বিগি বতাহৰ সূৰ্-সূৰ ধ্বনি,
গিৰিয়েজবনা জুৰি মাতিছে আপুনি ।
গছে গছে নানাবিধ অপূৰ্ব লহৰি,
গাইছে বিবিধ সূৰে পঞ্চমত ধৰি ।
বনে বনে নানা জন্তু পাবে নিজ বাৰ,
শঙ্কৰ মাধৱ লীলা আনন্দৰ ভাৱ ।
আনন্দে ভৰালে আহা ! আসাম প্ৰদেশ,
পৰম সাধনা ৰূপ, মহাত্মাৰ বেশ ।
বান্ধিলে ধৰ্ম্মৰ দৌল ভৱৌষধী কৰি,
বিচিত্ৰ ৰঞ্জেৰে চোৱাঁ সজা কাৰি কৰি ।
নানা শাস্ত্ৰ-ধৰ্ম্মমত লই বাঁচি বাঁচি,
প্ৰচাৰিলে সাৰ ধৰ্ম্ম নানা শাস্ত্ৰ ৰচি ।
ধৰ্ম্মৰ সাগৰ মথি, গন্তব্যৰ গতি,
উলিয়ালে ‘ৰত্নমালা’ ধৰ্ম্মৰ মুৰতি ।
যিহৰ বলত আজি অসম সন্তানে,
ৰাখিছে অটুট কীৰ্ত্তি প্ৰকাশি ভূৱনে ।
ধৰ্ম্মৰ পতাকা লই অসম-সন্তান ;
সাম্বিৰ এদিন পুনু দেশৰ কল্যাণ ।
শঙ্কৰ-মাধৱ নাম তুলে মূলে চিতি,
জলাব এদিন আৰু গোঁৱৰৰ বাতি ।

পূৰ্ণিমা

কৰিব অশেষ কৰ্ম্ম স্মৃকীৰ্ত্তি সাদৰী,
মহা কৰ্ম্মী দুজনাব পথ অনুসৰি ।
তিতাব শুকান ধৰা, পবিত্ৰ সলিলে ;
শুক্ৰিৰ ধৰ্ম্মৰ বীজ মহামল্ল বলে ।
—ধৰ্ম্মপুলি বিভূষসে হই বসান্বিত,
ফুলিব ভক্তিৰ ফুল,—বিশ্ব-ফুললিত ।

হে ঈশ্বৰ ! জয় ! জয় !! মহিমা তোমাৰ,
কোনে পায় গূঢ় তব অসীম লীলাৰ ।
জয় ! জয় !! নবকপী শঙ্কৰ—মাধৱ ;
জয় ! জয় !! অসমৰ পৰম বান্ধৱ ।
তোমাৰ কৃপাতে আজি অসম সন্তানে,
পৰিচিত পৃথিবীৰ সাহিত্য গগনে ।
বিপুল বিপদে আৰু সংসাৰ পাকত ;
জন্যভূমি অসমক বাখিছা সতত ।
ফুলাইছা জ্ঞান ফুল জীৰ্ণ অসমত,
বাখিছা অসীম কীৰ্ত্তি বসুৰ বুকত ।
নাজানো ধৰম নীতি, স্মৃতি ভকতি ;
তাৎপৰ্য্যো মিলে হায় ! ইহেন দুৰ্গতি ।

পুৰিমা

প্ৰণিপাত কৰো প্ৰভু, যুগল চৰণে,
শাস্তিৰ জিৰণি দেৱ, সংসাৰ তপনে ।
কি আছে, কি দিম প্ৰভু, ভক্তি—উপহাৰ ;
নাই কোনো স্বৰ্ণহাৰ দিব' উপহাৰ ।
শঙ্কৰ-মাধৱ ৰূপে মোহিছা জগত,
বৈষ্ণৱ-ধৰ্ম্মৰ বশ্মি প্ৰকাশি দেশত ।
চিৰকাল আৰোহিছা বিশ্ব-জগতত,
—তুমিয়ে জগত পৃষ্ঠ্য দেৱ ভগৱত ।

কিবা পুণ্য ফলে দেৱী অসম জননী,
স্বৰ্গাদপি গৰিয়সী প্ৰকৃতিৰ ৰাণী ;
—একান্ত চকু-মুদি স্বৰ্গীয় ৰতন,
কোলা তুলি সাদৰে কৰিলে সন্তাষণ ।
সন্তানৰ শ্ৰমী-জল বাক্য সাগৰত ;
হৰিষ মনেৰে স্নান কৰিছিল তাত ।
—শাস্তি জৰণাৰ আনি অমৃতৰ পানী,
তাৰ দ্বাৰা তৃষা দূৰ কৰিলে জননী ।

পূৰ্ণিমা

কিন্তু হয় ! কাল পূৰ্ণ, কালান্তক ষমে ;
বাঁট িলে সেই বত্ন নিয়তিৰ সমে ।
সেই শোকে দাবানল জ্বলিছে সঘনে,
সেই শোকে মুছৰ্ছা আছি অসম সম্ভানে ;
সেই শোকে শোকাকিনী অসম জননী,
সেই শোকে বিদৰিছে ধৰ্ম্মৰ কাহিনী ।

পলবাড়া গঙ্গাবাম হলত শ্রীযুত প্রতাপচন্দ্র গোস্বামী দেৱৰ
সংগতিত পঠিত ১৯২৩ চন ।

শোক-সঙ্গীত

—*—

(১)

সকলোৱে আজি, হাঁহিছে উলাসে,
কান্দিছে। মাথোহে মই,
নিৰাশ প্ৰাণত বইছে সঘনে,
চিন্তাৰ প্ৰবল নই।

(২)

ইকি ! ইকি ! চোৰা ! ডুবিব ধৰিছে,
প্ৰাণৰ উলাহ ৰবি ;
সপোন সচিত দেখোঁ সকলোতে,
চিন্তাৰ ভীষণ ছবি।

(৩)

শূন্য গগনত নবীন আলোকে,
আলোকিত কৰি ধৰা ;
উদিছে উলাসে আনন্দৰ জোন,
ভুবন মোহিত কৰা।

(৪)

লগে লগে আৰু আনন্দ মনেৰে,
হাঁহিছে তৰাৰ থুপি ;
শোক কুণ্ড মাজে আছোঁ মাথো বই,
চিস্তাৰ অনল জাপি ।

(৫)

বহুবৰ শেষে গছ গছলিয়ে
সুফল প্ৰদান কৰি ;
শোভে ধৰণীত নৱীন শোভাবে
নৱনৱ পত্ৰ ধৰি ।

(৬)

খেতিৰ ফসল কাটি খেতিয়কে,
বান্ধিছে শস্যৰ গোৰ ;
শ্ৰম অনুসৰি লভি তাৰ ফল,
পাইছে আনন্দঘোৰ ।

(৭)

সকলো শ্ৰেণীতে সকলো ল'ৰাই,
নতুন কিতাপ লই ;
নৱ উলাসেৰে পঢ়িব ধৰিছে,
ওপৰত খাপত গই ।

পূৰ্ণা

(৮)

সকলোৱে আজি হাঁহিছে উলসে,
কান্দিছে। মাথোহে মই ;
নি বাশ প্রাণত বহিছে সঘনে,
চিন্তাৰ প্রবল নই।

(৯)

শোক-সাগৰত মিলি সেই নই,
ভুলিছে দুঃখৰ চউ ;
হায় ! হায় !! মই কুল পোৱা নাই,
উটিছোঁ বুৰিছোঁ সউ।

(১০)

আশাৰ বিচিত্র ছবি আঁকি লই,
ভাবিছিলোঁ মনে মনে
জীৱন ত্ৰুতত মহাত্ৰতী হই,
পালি বটলৈ প্রাণ পণে।

(১১)

কিন্তু আজি কিয়, অকস্মাৎ হায় !
ত্ৰুত শূন্য যেন হই ;
জীৱনৰ লক্ষ্য ভীষণ শোকত,
বিচলিত হই যায়।

(১২)

সকলোরে আজি হাঁহিছে উলাসে,
কান্দিছে মাথো হে মই ;
নিবান্স প্রাণত বইছে সমনে
চিন্তাৰ প্রবল নই।

—*—

চন্দ্রনাথ শৰ্ম্মা ।

—*—

সংসার ধুমুহা বইছে সদায়,
অনন্ত কালেবে পৰা ;
বিচিত্র ঢউত, অনন্ত আতমা,
ভাহিছে অনন্ত ধৰা ।

কত চাণেকিৰে, বিবিধ প্রকাৰে,
প্রকৃতি পুৰুষ মিলি ;
বিবিধ বহণে সাজিছে জগত,
অসীম ব্রহ্মাণ্ড বিলি ।

প্রতি আত্মা প্রতি অদৃশ্য শক্তিৰে,
সংসার মিলন হবি ;
আঁকিছে সংসার পটত সবাকো,
—‘কিৰণ প্রভাত ববি’—

সেই শকতিতে তুমিও এদিন,
 আঁকনী তুলিব দ্বাৰা ;
 বিচিত্র গুণেৰে আলঙ্কৃত হই,
 শোভিছিল। এই ধৰা ।

উদিছিল। তুমি অসম দেশত,
 সূকৰ্ম সাধন গুণে ;
 —পবিত্র নামৰ নিৰ্ম্মল চাপেকি,
 পৰে আহি ঘনে ঘনে ।

তুমি চন্দ্রনাথ, তোমাৰ উত্তোগে,
 ‘ছাত্ৰ-সন্মিলন’ এই ;
 মহা স্থাপনাত বিৰাজিছে আজি,
 সুৰাশ কীৰ্ত্তি লই ।

আক বহুবাৰ ‘মিলন-মাধুৰী’,
 জাতীয় সমস্যা লই ;
 নতুন উৎসাহে উৎসাহিত হই,
 আনিলা সুপথ লই ।

স্মৃতি

দুখীয়াৰ হেতু কান্দিছিলো তুমি,
আপোন পাহৰি গই
স্বদেশৰ হেতু উছৰ্গিলা প্ৰাণ ;
নিঃস্বার্থ প্ৰেমিক হই ।

খন্ড চন্দ্ৰ তুমি, সূৰ্য্য তোমাৰ,
আজিও অসমে স্মৰে ;
কৰ্ম্মবীৰ তুমি, বীৰ-কৰ্ম্ম সাধি,
বিৰাজিছা স্তবে স্তবে ।

—কিষ্ক, অকস্মাৎ, সংসাৰ ধুমুহা,
কববাৰ পৰা বই ;
অকালতে আত্মা উৰাই নিলেহি,
পঞ্চাকাৰ দেহা থই ।

যিজনৈ আঁকিলে, সিজনে মচিলে,
সংসাৰ পটৰ পৰা ;
—নশ্বৰ দেহাৰ অবিনাশী আত্মা,
—অনন্ত মায়াৰে ভৰা ।

পুৰিমা

যোৱা কৰ্ম বীৰ, সেই মায়া ভেদি,
আনন্দ ধামলৈ উৰি ;
গাব অসমত তোমাৰ শ্রুতীৰ্তি,
সমস্বৰে তান ধৰি ।

ভৱানীপুৰ ।

১৯২৩ চন ।

খট্ খটি ।

—*—

নাজানো কিয়বা আজি, পাপ অন্তৰত,
চমকিলে দিব্যজ্যোতি জ্ঞান ;
নিৰ্ম্মল আন্থিবে ভবা দেখোঁ কেউপিনে,
অপূৰ্ব ভাৱৰ প্ৰতিদান ।

বইছে নীৰৱে যেন সবগৰ পৰা,
জুৰি এটা কুলু কুলু বয়ে ;
ধুইছে হিয়াৰ মলি, পবিত্ৰ জলেবে,
—উপচি পৰিছে আজি সৰে ।

চোৱাঁ আজি, কেনে চোৱাঁ আনন্দ মিলন,
জয়-শব্দ ধ্বনিছে দূৰত ;
বইছে মলয়া ধীবে, গাইছে পখীয়ে,
হেওঁ ধৰি পঞ্চম স্ৰবত ।

বাঢ়িছে সৰিৎ চোৱাঁ, নাচিছে ডাৱৰে,
 খেৰেকণী মাৰি ঘনে ঘনে ,
 পানীৰে হইছে পূৰ, নদ-নদী যত,
 ষট্খটি পূৰ্ণ তাৰ সমে ।

একোখনি সুবিচিত্ৰ খেল নাওঁ লই,
 গাই নানা ঈশ্বৰ মহিমা ;
 আহিছে খেলাৰ হেতু কৰম-ক্ষেত্ৰক,
 বান্ধি লই নিকপিত সোমা ।

আনন্দত নাই পাৰ যাত্ৰী সকলৰ,
 দেখি খেলা মহা প্ৰস্থানৰ ;
 মাজে মাজে একোবাৰ গাই বিভুগীত,
 ঢউ তোলে মহা আনন্দৰ ।

এনে হেন দৃশ্য দেখি বলিয়া কবিয়ে,
 নোৱাৰে থাকিব ধিৰে কদা ,
 অনন্ত বিশ্বৰ খেল ভাবি মনে মনে,
 বিশ্ব প্ৰেমে হলো তাতে ভোদা ।

পূর্ণিমা

মহান জলধি মাজে ময়ো যেন নামি,
খেলাব ধরিছে। খেল-নাও ;
কত হাৰোঁ, কতজিকোঁ, নাই লেখ জোখ,
অস্তিমত বিস্মে লীন যাও ।

—*—

বৰপেটা ঋতুখটি নন্দীৰ পাবত
৩ ভাদ—১৩৩১ চন ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

শ্রীতি-উপহাৰ ।

—*—

(১)

হৃদয়ৰ ছবি তুমি, ভাষা নাই মোৰ,
প্ৰকাশিব' অস্তবৰ কথা ;—
সপোন সচিত্ত তব প্ৰেম ছবি খনি,
আঁঠি দিয়ে হৃদয়ত ব্যথা ।

(২)

ভাল পাওঁ দেখি মই তোমাৰ ছবিটি,
ভাল পাওঁ বঙ্গা মুখ খনি ;
মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি মাতা যেনে আহি,
পমি যাওঁ আপোনা আপুনি ।

(৩)

গীতৰ লহৰি তোলা মুখ খনি চাই,
দুঃখ শোক সকলো পাহৰোঁ ;
মন ভোমোৰাৰ সন্মেল, কল্পনা পথিৰে,
উৰি উৰি তোমাক বিচাৰোঁ ।

পুৰিমা

(৪)

কিন্তু হয় ! দুঃখ লাগে, ভাজি'বলৈ মোৰ,

অস্তবৰ অসৌম বেদনা ;

ডালে ডালে উৰি কয় ফুৰিছা মইনা,

কাক দিয়া নবীন চেতনা ?

(৫)

শুনিবানে, মোৰ এই প্ৰণয়ৰ কথা ?

—জ্ঞাবলৈ কৰিছোঁ বাসনা ;

বিষাদ মনেৰে ঘেন 'প্ৰীতি-উপহাৰ'.

প্ৰলাপেৰে নকৰা বতনা ।

(৬)

আশা কৰোঁ এই মোৰ প্ৰীতি-উপহাৰ,

আনন্দেৰে কৰিবা গ্ৰহণ ;

বিলাস বাসনা আৰু প্ৰেম-প্ৰীতি দানে,

হেপাহেৰে কৰিবা পূৰণ ।

(৭)

বিভূৰ-মহিমা-গীত গাওঁ আহা দুয়ো,

প্ৰেমে প্ৰেমে কৰি আলিঙ্গন ;

অস্তহীন প্ৰেম-সিন্ধু হৃদয়ত লই,

ফুৰোঁ আহা বিজন কানন ।

শুৱাহাটী ।

—*—

১০।৩।২৭ ইং

সংসার-চিত্র ।

—*—

(১)

কিনো আজি কি বাবত, সংসার বিচিত্র পট,
 আচম্বিতে আবেগত পৰিলে চকুত ;
শান্তি-দেবী, সম-বতা, বঙ্কিতা সুশীল লতা,
 নরোন্মাসে গায় আজি আনন্দ সঙ্গীত ।

তাতে যেন বীণাপানি, বীণার সুবেবে তানি,
 পুলকিত কৰিছেহি উলাসী উষাক ;
সঙ্কীরণী মন্ত্র ধৰি, নতুন সূচনা কৰি,
 বিচিত্রে সংসার পট কৰিছে জায়ক ।

বিজ্ঞান কানন ভূমি, পৰিছে কুসুমে চুমি,
 নানাকপে, বিশ্ব গড়ে, বিভূষি জগত ;
চামে চামে বিবচিত্ত, নানা স্তবে স্থললিত,
 ঘটন্তবে উঠে বাজি জয় মাজত ।

পূৰ্ণিমা

(২)

অনাদি অনন্ত কাল, অসীম সংসার,
কিষে অপকণময় দৈৰ্ঘ্যে অনিবার ;
পশু-পখী-গছ-লতা গহন কানন,
বৰি-শলী বহুময় সুনীল গগন ।
আহা কি সুন্দৰ এই অমিয়া জগত !
আনন্দে উপচি পৰে নিৰ্দ্দয় প্রাণত ।
বজ্জা-বগা-সেউজীয়া নানা বৰণৰ,
অপূৰ্ব লহৰি এই সংসার পটৰ ।
আপোন কামনা কৰি প্রকাশি গৰিমা :
গাইছে হৰিষ মনে ঈশ্বৰ মহিমা ।
বগা-কলা ডেউকাৰে উৰিছে জগত ;
অনন্ত বিশ্ব চিত্ৰ বাখি সম্মুখত ।

(৩)

নিৰ্ম্মল অন্তৰ, উজ্জ্বল আতমা,
গগন “গঢ়ীয়া পক্ষী” ;
বিশ্বৰ মাজত, পুণ্য শোভা ধৰি
উলাসে মাৰিছে পাখি ।

পূর্ণিমা

‘জগত-মোহিনী’ তাতে আহি আক,
আমন জিমন কবি ;
কুসুমলী স্বরূপে ঢাকিছে ধবণী,
গহন মূৰ্ত্তি ধরি ।

আহা কি ধবণী ! বিশ্ব-শোভাময়ী,
অসীম সৌন্দর্য্য লই ;
আজি চোরাঁ কেমন, বঙ্গ কপহত,
নাচে আনন্দিত হই ।

(৪)

সুনীল গগন ববি
অপূর্ব্ব বঙ্গেবে সাজি,
উঠিছেহি বাঙ্গলি বখত
সময় বাতরি পাই,
বজ্রিল চবাই গই,
ধেমালি কবিছে বিমানত ।

শুকয় গইছে অতি,
অমিয়া গহান ভাতি,
—মলয়াত জুজুবা বজায় ;

পুৰিমা

বজিল পকুৱা ঢাকি,
প্ৰেমৰ আজলি বাকি,
প্ৰেমানন্দে জগত ভুলায় ।

জাহা কি সৌন্দৰ্য্যময়,
অপকুপ বিনিময়,
হে ঈশ্বৰ, তোমাৰ জগত !
কল্পনা' অতীত তুমি,
কি বুদ্ধিম লীলা স্বামী,
শোভাময় তুমি সংসারত ।

—*—

ভৱানীপুৰ ।

১৩২৯ চন ।

ফুল-বাণী ।

নব্ব যৌৱনৰ কোন তুমি হেৰা,
অপূৰ্বৰ ৰূপৰ নাৰী ;
বিশ্ব উজ্জানৰ মাজত শোভিছা,
বিচিত্ৰ বৰণ ধৰি ।

সুন্দৰ গঠন মুখে মধু হাঁহি,
প্ৰেমময়ী ৰূপ তব ;
দেখি সেইৰূপ, মোহ গতি থাকো,
পাহৰো তোমাতে সব ।

তোমাৰ সুগন্ধি সৌৰভত মোৰ,
পমিছে'ই হিয়াখনি,
তোমাৰ ৰূপত মুগ্ধ আজি মই,
সঁচা কৈ ফুল-বাণী !

পূৰ্ণমা

থাকিলোঁ হেঁতেন যদি ছয়ো মিলি,
প্ৰেম উছানৰ মাজে ;
আনন্দত ছয়ো বুৰিলোঁ হেঁতেন,
নতুন প্ৰেমৰ সাজে ।

গালো হয় ছয়ো, হৃদয় তছৌত,
পৰম পিতাৰ গুণ ;
যদিওঁৱা তুমি, হোৱা ফুল-বাণী,
—না পাহৰা' মোৰ ধুন ।

—*—

বৰপেটা ।

২১৬২৪ ইং

জীৱন-চিন্তা ।

আঁ ছলোঁ এদিন হাঁহি, জীৱন-সঙ্গীত ভাঁহি,
দুঃখ-শোক নাভাবি আঁগত ;
আছিলোঁ সুখেৰে আহা, সদায় অস্তৰে আক,
লীলা-মালা সুগুনি চিন্তাত ।

সদায় আনন্দ লাভি, ফুলনিৰ ফুল দেখি,
পাইছিলোঁ কতনায়ে বঙ্গ ;
হায় ! কাল হেঁকৰালে, চিন্তাত বিভোল হলোঁ,
শিশু সুখ হ'ল আজি সাজ ।

দুৰ্ঘোৰ চিন্তাত আক, পশিলোঁ এতিয়া হায় ।
চিন্তানল, চিন্তাৰ বিকাশ ;
বিপদে ধৰিলে ত্ৰাসি, সংসাৰ জালেৰে মোক,
কৰু কৰি জীৱন উলাস ।

পূৰ্ণিমা

—ইপিনে বিষয়া মায়া, সংসাৰ জঞ্জাল তাতে,
কত ক্লেশ কত আন্দোলন ;
প্ৰবেশি দুৰ্জ্জয় বিপু, দুৰ্দাস্ত মনৰ সঙ্গে,
কত কি যে কৰে প্ৰলোভন ।

আহে ঋতু, যায় মাস, কৰে তাতে উপবাস,
জগতৰ বিনিময় কাম ;
বিপুল অকৰ্ম সাধি, হায় ! হায় !! নীচ-মতি,
হোৱা কিয় চিন্তাত বিষম ।

‘জন-জন্ম-নিৰ্বাসন’, কৰ্ম-দণ্ড ফল ধৰি,
প্ৰচাৰিছে শাস্তি সংসাৰৰ,—
বিধাতা নিৰ্ম্মিত শাস্তি, বিষম বিপদ কিন্তু,
দেখি হায় ! বিদৰে অন্তৰ ।

সৃষ্টিৰ কোশল গতি, প্ৰাণৰ সংহিতা কৰি,
অন্তৰৰ অনন্ত চিন্তাত,
হায় ! হায় !! তাকে ভাবি, উদ্দেশ্য বিমোৰ হই,
চিৰজন্ম হয় কলুষিত ।

পূৰ্ণিমা

অনন্ত সংসাৰ এই, অনিত্য জীৱন মাথো,
এই আছে, এই নাই কায়া ;
ওলালে আতমা বাজ, জীৱন মূৰ্ত্তিৰ পৰা,
—পথী সমে উৰি যায় ছাঁয়া ।

পঞ্চভূত, পঞ্চৰূপে, অতীব স্নেহৰ দেহা,
জহি খহি হব ছাব্ খাব্ ;
বিশ্বৰ অদৃশ্য শক্তি, বিশ্বতে হবহি লয়,
মতিহীন মায়াৰ বাজাৰ ।

অসীম পুণ্যৰ ফলে, লভিছোঁ মানৱ জন্ম,
সাধিবলৈ জীৱন-কল্যাণ ;
কৰ্ত্তব্য বিবোধী হই, কিন্তু আজি হায় ! হায় !!
পাপে মজি হলোঁ অচেতন ।

হে প্ৰভো ! দীনবন্ধো ! দয়াৰ অপাৰ সিক্কো,
এবে হায় ! নিৰাশ্ৰয় মই ;
কৰুণা বিতৰি হৰি, দিয়া “শান্তি-ভব-তৰি”,
পাৰ হওঁ “ভব-নদী” এই ।

—*—

ভৱানীপুৰ ।

২৬।৭।২১ ইং

আদি তত্ব ।

—*—

—ফুলিল অমিয়া ফুল ঘোর একাৰত,
শোভা দিয়ে বিমান পথত—
সংসার মলয়া-বায়ু অনন্ত প্রাণব,
বাস করে নথ শৰীৰত ।

সমুদ্ৰৰ উঠি ভাপ, মিলে আকাশত
উজ্জ্বল হয় চেতন সৰ্বিতা ;
স্বকাৰ্য্য মূলতা কৰি প্রকৃতি সাঁচত,
গঢ়িছে অদৃশ্য-প্ৰেম-আত্মা ।

—*—

ভৱানীশ্বৰ ।

১৩২৮ চন ।

প্ৰকৃতি ।

(১)

অৱতৰী বিশ্বগুৰু, মিজনা পুৰুষে
সৰ জ্বলে এই ত্ৰিভুবন ;
সৌন্দৰ্য্য-শোভাৰ ছবি, খনিকৰ তেৱেঁ,
—বিধেবিধে কৰিছে সৃজন ।

(২)

বৰি শশী সমিৰণ, তাৰকা মণ্ডলী
শোভে চোৱা বিমান পথত ;
অপূৰ্ব জেউতি ধৰি, নাচে আকাশত,
—‘আক-কোটা’—নৱ উলাসত ।

(৩)

আহা ! কেনে মনলোভা অপূৰ্ষ মিলন,
আনন্দে উপচি পৰে হিয়া ;
দেখি এই প্ৰকৃতিৰ আশ্চৰ্য্য মহিমা,
ভধা লাগি হওঁ বিমুঢ়ীয়া ।

সুৰ্ণিমা

(৪)

গহীন নিম্ববা-জুৰি প্রকৃতিৰ সোঁত,
কুলু কুলু স্থললিত মাত ;
প্রথৰ গতিৰে আহি নামিছে ভৈয়াম,—
—ভুবনমোহিনীৰূপ তাত ।

(৫)

অচল পৰ্বত আৰু সৌন্দৰ্য্য উগাবে,
হাঁহিছেহি প্রকৃতি বুকত ;
কপালী কিৰীটি পিঙ্কি, মনপ্রাণ হৰি,
টুকিছে চকুলে। আনন্দত ।

(৬)

মৰুময়, বালিময়, প্রকৃতি স্তম্ভবী,
দয়া—বাৰি ন বয় জিয়াত ;
সদায় পুৰিছে যাব অস্তৰ তপনে,
প্রকৃতিৰ মহা উত্থানত ।

(৭)

নশ্বৰ দেহাৰ মাঞ্জে প্রকৃতি-আতমা
খেন যুগে যুগ্মীয়া হই ;
অনন্ত বিশ্বৰ সোঁত প্রকৃতি বন্ধনে,
আঁকিছে অনন্তকাল লই ।

—●—

ভৱানীপুৰ ।

১২।৬।২১

৩ অঁই ।

—*—

নিচেই সৰুতে য়েৰে আছিলোঁ নজন৷
জানিছিলোঁ কৰিব কান্দোন ;
ভাত ভৰি চকু কাণ নাক আৰু মুখ,
আকৃতি হে আছিল মাথোন ।

ইল্লিয়ৰ উৎপীড়না কিম্বা বিপুবল,
ঈৰ্ষা হিংসা নাছিল সমূলি ;
সংসাৰৰ মায়ামোহ শূণ্য মনপ্ৰাণ,
ফুৰিছিলোঁ উমলি জামলি ।

দিনৰ দিনটো থাকি নাচি বাগি কত
ভাই-ভনী মিলি একে জাপে ;
যেতিয়া মনত পৰে তোমাক হে আই ।
লৰি যাওঁ তোমাৰ সমীপে ।

পূৰ্ণিমা

এদিন যেতিয়া মই, সেই সময়ত,
খেলা কৰি পুখুৰী পাৰত ;
সুন্দৰ পটুম দেখি, আনিবলই গৈ,
পৰিছিলোঁ অগাধ জলত ।

উৰি গ'ল পঞ্চভূত পঞ্চদেশ লই,
ভেল মাথো বাখি পৃথিবীত ;
বেজাবত হইছিল, কান্দি লাল কাল,
ইফট বন্ধু জ্ঞাতি একাদিত ।

কিন্তু আহা ! ঈশ্বৰৰ কৃপাকণা দানে,
পঞ্চভূত মিলিলে প্ৰাণত,
হেৰুৱা তোমাৰ পোনা আহিলে উভতি,
—বহু সুখ লভিলা মনত ।

কোলা তুলি তুমি আই ! কত চুমা খাই,
চেনেহত কৰিলা ডাঙ্গৰ ;
চকুৰ আভৰ হলে ক্ষণে মাতি আনা,
আৰু জানো ঘটিব পোনাৰ ।

গধূলী যেতিয়া বেলি পশ্চিমব গিনে,
 মাৰ যায় নীল সাগৰত ;
 চেনেহি মাতেৰে মাতি কাষলই আনি,
 ধুই মাখি নিছিল। কোলাত ।

“হাপো নাই, নাই” বুলি ভয় দেখুৱাই,
 নানা চলে ভুলোৱা কথাত ;
 টোপনি আহিলে পিছে বহু যতনেৰে,
 বাখিছিল। শুৱাই শেয়াত ।

উদিলে অকণ দেৱ পূৱ আকাশত,
 কোলা কৰি নিছিল। বাহিৰে ;
 মধুসনা কথা কই, স্নেহ মৰমেৰে,
 বাখিছিল। হিয়াৰ তিতৰে ।

কিন্তু হায় ! অভ্ৰাততে সংসাৰ ধুমুহা
 প্ৰথৰ গতিৰে আহি বই ;
 পঞ্চভূতে সুসজ্জিত তব সজ্জা থই,
 প্ৰাণ পাখী নিলেহি উৰাই ।

পূৰ্ণিমা

ভব মৰা শয় লই, ইষ্ট বস্তু সবে,
কান্দি—কাতি দুখে বেজাৰত ;
তোমাৰ সুন্দৰ দেহা জ্বলা জুই জাপি,
ভগ্নকৰি দিলে শ্মশানত ।

যেতিয়া মৰিছা তুমি, নাই মোৰ জ্ঞান,
শুনো মাথো কান্দোনৰ বোল ;
আগ গুৰি নিবিছাৰি লগৰীয়া সমে,
ধেমালিত আছিলোঁ বিভোল ।

যেতিয়া মনত পৰি আহিলো বজ্জেৰে,
‘আই’ বুলি নিলগতে মাতি ;
সকলোৱে কলে, “হেৰা ! মায়ে আক নাই”
কৰিছেহি সি পুৰি লৈ গতি ।

বহু বেলি নহা দেখি ধৰিলোঁ চিয়ংৰ,
“আই মোকো নিয়াহি লগত ;”
সকলোৱে কলে পিছে, “আহিব এতিয়া,
লাক পিঠা লৈ যনোমত ।”

পুৰিমা

কথা মানি নিতে নিতে পছন্দী মুখত,
বাট চাই আছিলোঁ তোমাৰ ;
এদিন দুদিন কৰি বহু দিন গ'ল,
নেদেখিলোঁ তোমাক পুনৰ ।

তোমাৰ সি কথা মোৰ পৰিলে মনত,
হিয়া ভেদি উঠে ছমুনিয়া ;
মাতৃহীন হই কত লেপে জেপে খাই,
পিতৃয়ে কৰিলে হুপেতীয়া :

কিন্তু হায় ! বিশ্ব্যুতিৰ অতল গৰ্ভত,
প্ৰবেশিলে তোমাৰ আকৃতি ;
কল্পনাৰো বহুদূৰ চিন্তাৰো অতীত,
পাব লই মুখৰ হাঁহিটি ।

পাত্ৰবিহীন সৰু কথা মনে একোনাই
মাথো সেই মৃত্যু দিন বাজে ;
তোমাৰ পদত কৰা ভক্তিবৰে সেৱাটি
বই বই প্ৰাণত বিবাজে ।

পুৰিমা

দুঃখ শোক কত গ'ল শৈশৱৰ পৰা,
আদি অন্ত নোৱাৰি গণিব ;
কিন্তু দেৱি ! সেই সেৱা হৃদয়ত মোৰ,
চিৰদিন উজলি থাকিব ।

সংসাৰ তপন মাজে এদিন যেতিয়া,
প্ৰবেশিম শোক আনন্দত ;
তেতিয়াও বৰ মোৰ স্মৃতি পটে অঁকা
তোমাৰ চেনেহ অন্তৰত ।

অভাগাৰ স্নেহ বেথা এৰি কিয় হয় !
শুচি গ'লা অজ্ঞান দেশক ?
দেখুৱাই দিয়া মোক মৰমৰ আই !
ময়ো যাওঁ তোমাৰ লগক ।

কপট সংসাৰ এই কুটিল মানৱ,
আত্ম-গ্লানি বিভূতি উদয় ;
স্বাৰ্থ মোহে অন্ধ হই কৰিব অগ্ৰাঘ,
যিবা হ'ক পৰব বিলায় ।

নাই তেনে প্ৰয়োজন এনে সংসাৰত,
কৰিবলৈ নব হই বাস ;
লোকে তাপে জৰ্জৰিত মানৱ জন্ম,
ক্ষন্তেকীয়া জীৱন আবাস ।

অনন্ত বিশ্বৰ গতি, অসীম অপাৰ,
জীৱন-মৰণ অমুকপ ;
ধন বহু ভাই বন্ধু, অনিত্য সকলো,
ভাওঁনাৰ পুতু'লান্বকপ ।

ৰঙ্গমঞ্চ অভিনেতা, কৰি সকলোকে,
সাজিছে 'ই ভব-সংসাৰত ;
তুমিও জননীৰূপে হইছিলি আহি,
ভাওঁবীয়া ভব নাটকত ।

কিন্তু তব যবনিকা পতনৰ লগে,
গুচি গ'লা অজান দেশক ;
নাজানো কিদৰে আছা কোনকপ ধৰি,
নাই শক্তি চিনিব ভোমাক ।

পুলিমা

মৃত্যু কেনে বস্তু আই ! টেঙানে মধুৰ,
মৰিলেকি নাহে আক ঘূৰি ?
জন্য মৃত্যু ঘটে কিয় প্ৰাণী সমাজত,
নাই জানো তাৰ আগশুৰি ?

ইয়াৰ চিচিনা তাতো আছে জানো ঘৰ
তাই ভনী ডেকা বুঢ়া বুঢ়ী ?
গৰু পহু সুধাকণ্ঠি বিহঙ্গ সমাজ,
মানৱৰ কপট চাতুৰী ?

ইয়াৰ নিচিনা তাতো আছেনে পৰ্বত,
নদ-নদী সুন্দৰ ফুলনি ?
মনোমোহা প্ৰকৃতিৰ অপূৰ্ব বৰণ,
পথাৰত কোমল ঘাঁহনি ?

ইয়াৰ নিচিনা তাতো উঠেনে সদায়,
গৰ্ব্বীভৰ শ্ৰেণীপ গৰ্জ্জননি ?
পাপাচাৰী মানৱৰ অনায়াবিচাৰ,
গোৰীপৰ কাতৰ বিননি ?

ইয়াৰ নিচিনা তাতো কৰেনে গোবৰ,

—“মই ধনী উচ্চবংশ জাত”—?

ব্রাহ্মণ ক্ষেত্ৰিয় ভেদ, শূদ্ৰ চান্দাল,

উপাধীৰ গধুৰ বোজাত ?

ইয়াৰ নিচিনা তাতো মাৰে জানো ভেম্,

সত্যবাদী গ্রাম্য সমাজত ?

চহা-ভ্ৰুংখী-গোৰীপৰ হিয়া খুলি খাই,

পৰিশেষে কৰে ছট্‌ফট্‌ ।

মৰিলে 'ই প্ৰাণ পখী কেনি উৰি যায়,

ক'ত গই কৰে অধিবাস ?

কেনেকুৱা ঠাই সেই মায়াৰে মোহিনী,

আছে জানো বিশ্বৰ আবাস ?

মৰণৰ পিছে আত্মা কেনে ৰূপ ধৰে,

পঞ্চভূত কেনিলীন যায় ;

মৰিলে পুনৰ জন্ম হয়নে, নহয়,

কিবা আছে বহুস্ত লুকায় ?

শুনিয়া

পিতৃ মাতৃ ভাই বন্ধু, আত্মীয় স্বজন,
মিলে জানো মৃত্যুর পিছত ?
মিলন স্নেহেবে গর্থা অভেদ্য হৃদয়,
লগ হয় একেটি ঘৰত ?

নতু এই পৰমাত্মা বতাহত উৰি,
ঘূৰি ফুৰে অনন্ত সংসার ;
পৰিশেষে যায় লীন পৰম পিতাত,
জলবিন্দু যেন সাগৰৰ ?

মৃত্যু হলে পায় যদি বিশ্ব খনিকৰ;
দয়াময় পতিত পায়ন ;
কোন তেওঁ, কত থাকে, কিবা কপথৰি,
খান্নে ঘান্নে নাপায় দৰ্শন ।

অসীম অনন্ত প্রাণী, জন্ম মৃত্যু ৰূপে,
বই আছে আবদ্ধ গতিত ;
মায়া চক্রে বদ্ধ হই কৰি অভিনয়,
লয় পাই আছে বিন্ধুজিত ।

পুৰিআ

বজা প্ৰজা ধনী, মানী, সুখী আৰু দুখী,

সকলোৰে আহিব এদিন ;

জীৱন প্ৰদীপ নুমি মাটিত লুকাব,

লুপ্ত হই শবীৰ যিদিন ।

পৰি বব ঘৰ বাৰী ঐশ্বৰ্য্য বিভূতি,

ভাই ভনী ল'ৰা যতমানে ;

যাক দেখি কৰিছিল অসাৰ গোৱন,

দুৰাকাঙ্ক্ষী, মোহ অন্ধ জনে ।

যোৱা তেস্তে, যোৱা আই ! নকৰোঁ বেজাৰ,

আগপিছ দুদিন মাথোন ;

সংসাৰৰ কোনো বস্তু নোহে চিৰস্থায়,

সকলোৱে নিশাৰ সপোন ।

খাকা আই ! সৰগত চিৰ শাস্তি লভি,

আশীৰ্বাদ কৰি সম্ভানক ;

সৰ্বজ্যোতিৰ্ময় সেই নিৰ্গুণ দেৱতা,

পাওঁ যেন পৰম পিতাক ।

—*—

সৰুপেটা বজাৰ ।

১৯ জেঠ ; ১৩৩৪ চন ।

চৰিত্ৰ ।

সার্বধান, সার্বধান ! নবৰ সমাজ,
উলতা নহবা ক্ষন্তেকত ;
গধুৰ সংসাৰ গমি চোৱাঁ হেৰা, চোৱা,
কিনো দেখা পূৰ্ণ জগতত ।

বসন ভূষণ পিন্ধি বাহ্যিক ভাবত,
কৰা যদি উদগতিৰ পূজা ;
ন'পোৱা কাহানি তাক চৰিত্ৰ বিহনে,
নাথাকিলে জ্ঞানৰ সবজা ।

চৰিত্ৰ নিৰ্ম্মল কৰি, সদগতিৰ হেতু,
যিটো নৰে হয় আগুৱান ;
নব-সমাজত পায়, সিজনে পুৰুষে,
মানুহ হৈ দেৱৰ আসন ।

যি হয় চৰিত্ৰ শূণী লোক সমাজত,
 নাই তাৰ সমূলি আদৰ ;
 কলঙ্ক-কালিমা আঁকি সিজনে অধমে,
 নব জন্ম কৰিছে অসাব ।

এতেকতে সারথান ; হোৱা সকলো ৰে,
 নোহে যাতে চৰিত্ৰত খুন ;
 চৰিত্ৰ নিৰ্ম্মল কৰি, ধৰ্ম্ম আভৰণে,
 ভজা সেই নিত্য নিবঞ্জন ।

ভৱানীপুৰ ।

২৪।৩।২২ ইং

পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰ গ্ৰাস ।

—*—

পূৰ্ণ আকাশৰ পিনে, চোৱাঁ আজি সউ,
পূৰ্ণ শলী উঠে উলাসত ,
নতুন আলোক ঢালি বিশ্ব-প্ৰেম তাৰে,
বিমোহিত কৰিছে জগত ।

গোলাপ ফুলৰ দৰে কৰি জক্ মক্,
বিলাইছে অমিয়া জ্ঞানাক ;
প্ৰকৃতিৰ শিৰে শিৰে ঢালি চন্দ্ৰিকাৰ
—বিতোপন কৰিছে ধৰাক ।

ঘৰ বাৰী গছলতা, পৰ্ব্বত পাহাৰ,
সকলোতে কপালী বৰণ ;
বনদেৱী সৰে আজি নৱ উলাসত,
গাইছে বিভূৰ গুণ গান ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

শুশিমা

হাঁহি-মাতি নাচি-বাগি নীল আকাশত,

ক্রমে চন্দ্র উঠিছে ওপৰ ;

হঠাৎ বিকট মূৰ্ত্তি, কাল বাহু আহি,

গ্ৰাসিলেহি জেউতি জোনৰ ।

অন্ধকাৰ মহানিশা, ঘেৰিলে জগত,

অশুখত কান্দিলে ধবণী ;

তৰাই বিলাকে যেন চকু ভৰা নীবে,

কান্দি আছে হিয়া ধুনি ধুনি ।

পশু-পখী-গছ-লতা, সকলোৱে আক,

নত শিৰে কৰিছে বোদন ;

মুফুটে যে সেই ধ্বনি, নাবাজে কাণত,

এনেকুৱা গভীৰ গ্ৰহণ ।

কিস্ত আহা ! ঈশ্বৰৰ অনন্ত কৃপাত,

পুনঃ শশী গগন বিবাজি ;

জ্বলিলে নতুন ৰূপে নতুনত্ব লই,

প্ৰকাশি বিভূৰ মায়া বাজি ।

পূৰ্ণিমা

এই দৰে জীৱনবো কাল চক্ৰে ঘূৰি,
আশাস্তৰ মিলে অনিবাৰ ;
কিন্তু আহা ! ঈশ্বৰৰ কৰুণ বসত,
গলি যায় সেই আশাস্তৰ ।

নলবাড়ী ।

২০।২।২৪ ইং

নয়-বর্ষ ।

—*—

পূৰ্ণি বছৰে আজি মেলানি মাগিলে,
বছৰৰ শেষাস্ত দিনত ;
আহা ভাই ! সকলোৰে একেলগে মিলি,
গাওঁ নয় আবাহন গীত ।

বাজিছে জগত বীণা অনিয়া সূৰেৰে,
যি সূৰত মোহ ত্ৰিভুবন ;
হৃদয়ৰ মহাশক্তি উঠিছে বিকাশি,
মহানন্দে নাচিছে ভুবন ।

নতুন দিনত আজি নতুন মিলন,
নতুন সবাতে বাজিছে ;
নতুন ধৰণে আজি প্ৰকৃতি দেৱীয়ে,
সাজি পাৰি সবাকো তুলিছে ।

পূৰ্ণিমা

গছ-লতা, গন্ধ-ম'হ জগত প্ৰাণীয়ে,
নবৰূপ কৰিছে ধাৰণ ;
চন্দ্ৰ-সূৰ্য্য-গ্ৰহ-তৰা স্নানীল আকাশে,
নৱ তেজ তালিছে কিৰণ ।

প্ৰকৃতিৰ কুঞ্জলতা মনো মোহা ফুল,
নিজ হাতে জগত পিতাই ;
বমক্ জমক্ কৰি পিঙ্কালে আপুনি,
সৰগৰ চিত্ৰখনি চাই ।

মাজে মাজে সেউজীয়া ফুলনি বা বাব,
বিতোপন কুঞ্জৰ গাজত ;
কুলিয়ে ধৰিলে গান পঞ্চমত টানি,
শুনি হিয়া পৰি যায় শাঁত ।

আহা ভাই ! সৰে মিলি নতুনত্ব লই,
নৱোন্মোহে হওঁ আগুৱান ;
বইছে সময় সোঁত, চোৱাঁ অবিৰাম,
নকটাবা দিন অকাৰণ ।

ভৱানীপুৰ ।

১ বহাগ, ১৩৩০ চন

একতা ।

—*—

একতাৰ গতি লই সমাজ বন্ধন,—
কৰিছে কতনা চোৱা অসাধ্য সাধন ।
পানীয়ে একতা হই কৰিছে সাগৰ ;
বহু বাষ্প গোটখাই হইছে ডাৱৰ ।
বহু গ্ৰহ গোটখাই সৌৰ জগত ;
বহু শিল গোটখাই হইছে পৰ্বত ।
বহু ৰজা গোটখাই কৰে মহাৰণ,
“ফিৰিঙতি” মিলি হয় অনন্ত ভুবন ।
বহু অঙ্গ গোটখাই পশু পখী নৰ,
পৰমাণু মিলি হয় নিষ্ঠুৰ ঈশ্বৰ ।
বহু ভাবে বহু কথা একতাৰ দল,
বহু ভাবে এক হই সাধিছে ফল ।
অকণি মুহূৰ্ত্ত মিলি হয় মহা যুগ ;
বিশ্বৰ কণিকা মিলি কৰে নৱ পূগ ।
একতাৰ দ্বাৰা চোৱা ইংৰাজ সকল,
লভিছেহি পৃথিবীৰ ধনৰ ভৱাল ;

পূৰ্ণিমা

নাই আজি পৃথিবীত সমুন্নত জাতি,
সমকক্ষ শক্তিৰ কধিবলৈ গতি ।
এতেকতে সকলোৱে প্ৰাণে প্ৰাণে মিলি ;
সমদলে গোৱা গীত অতীত ‘—’উজ্জলি ।
উঠোক ’ই মহা ধ্বনি আকাশ পৰশি ;
প্ৰেম-নদী বৈ যাওক হৃদয় বিকাশি ।
জাতীয় যজ্ঞৰ হেতু একতা দলেৰে ;
উঠা আজি মহোদ্দেশে নৱ উলাসেৰে ।
গোৱা গীতি স্বদেশৰ অতীত গৰিমা ;
লগে লগে ঈশ্বৰৰ বিচিত্ৰ মহিমা ।

—*—

ভৱানীপুৰ ।

১৯১৯ ইং ।

জাতীয়-ভাব ।

এটি মধুফুল পাই,
ভোমোবা উখায় যায়,
ক্ষুদ্রমতি কোমল হিয়াই ;
কোটি ফুল বেণু মাজে,
সৌরভর বীণ সাজে,
চোরী হেবা নিচলা জীৱই ।

মনে প্রাণে সকলোতে,
সমতার উচ্চমতে,
কবে কেনে অমৃত তক্ষণ ;
নব-প্রাণ্য অনিবার্য,
বিবাজে পূরত সূর্য্য,
সমতার প্রকৃত প্রমাণ ।

পূৰ্ণিমা

মেলিলে প্ৰভাত চকু
উস্তেজি কোমল বুকু,
মন প্ৰাণ কৰে ছিলু ছিলু ;
দেখিলে স্নেহৰ বন্ধু
আনন্দত বয় সিন্ধু,
জাতি প্ৰেমে হয় হিলু-জিলু ।

সম ভাবে বিশ্ব-তল্ল,
বাজিছে মোহিনী মন্ত্ৰ,
জগতক কৰি বিমোহন ;
জাতীয় ভাবত মিলি,
মন প্ৰাণ সবে খুলি,
কৰা পিতা বিভূৰ কীৰ্ত্তন ।

—*—

ভৱানীপুৰ :

১৯২০ ভঃ

শৃঙ্খলতা ।

—*—

হব খোজা যদি হেৰা, গুণব ভাজন ;
কৰা আগে হৃদয়ত শৃঙ্খলা গঠন ।
উপবিষ্ট লভিবলৈ যদি কৰা মন ;
তেনে হলে পিন্ধা আগে, নিশ্চল ভূষণ ।
শৃঙ্খলাতে বন্ধ এই বিষয়া বিকল ;
শৃঙ্খলাতে বন্ধ যত নৈক্ষেত্র সকল ।
শৃঙ্খলাৰ বাধ্য সেই জগত ঈশ্বৰ,
শৃঙ্খলাৰ বাধ্য আক বাজ-বাজেশ্বৰ ।
শৃঙ্খলাতে দিন বাতি ঘটে নিবন্ধৰ,
শৃঙ্খলাতে জাৰ-জহ দেশ দেশান্তৰ ।
শৃঙ্খলাতে ধৰাধাম কৰে আবৰ্ত্তন ;
শৃঙ্খলাতে দেশাচাৰ হয় অনুষ্ঠান !
শৃঙ্খলাৰ ৰীতিমতে মানৱ সমাজ ;
অসত্যৰ হাত সাৰি লভিছে স্বৰাজ ।
শৃঙ্খলা দাতাৰ পখী ডালে ডালে উৰি,
বিষয়া সুখৰ গীতি গায়ছেও ধৰি ।

পুৰ্ণিমা

—এমুৱা সুখত নাই ঘাব ভেনে বতি,
মানৱ নহয় সিটো জানিবা সম্প্ৰতি ।
বিশ্বলা যিটো হয় পৃথিৱী ভিতৰ,
তাৰ দৰে নাই কতো কাপুকষ নৰ ।

—*—

ভয়ানীপুৰ ।

২৪।৪।২১ ইং

— — —

চমক্ ।

—*—

(১)

পালেছি বিপদ আহি ঘোৰ সঙ্কটত
ঘেৰিলেছি সুনীল গগন ;
অন্ধকাৰ দিনমণি হ'ল অকস্মাৎ,
ক্ৰমে ক্ৰমে মুদিলোঁ নয়ন ।

হঠাৎ চমক্ খাই উঠিলোঁ যেতিয়া,
শোক আহি পৰিল মনত ;
হায় বিধি ! মোৰ গতি সাধিবা কেতিয়া
এই তাৰি হলোঁ মুৰ্ছাগত ।

ভূবন্ডে চেতন পাই উঠিলোঁ পুনৰ,
—যাওঁ বাক ঘৰক' ইবাৰ ;
পালোছি যেতিয়া আহি দুখীৰ আলয়,
নাই শাস্তি সকলো জনৰ ।

পূৰ্ণিমা

শোকৰ মুচ্ছাত পৰি সকলোৱে যেন
হায় ! হায় !! বুজি কান্দে যেন
আচম্বিতে ধুব হই গ্ৰাসিলে হৃদয়ে,
সেই কথা জাগে ক্ষণে ক্ষণে ।

শয্যা পৰে অকস্মাৎ দেখিলোঁ সপোন
ৰুদ্ধ হ'ল ই ক্ষুদ্ৰ জীৱন ;
হায় হৰি ! কি কৰিলা নাই আৰু ত্ৰাণ,
কৰা বন্ধা পতিতপাৱন ।

(২)

প্ৰণমো অভয় পদে পতিত পাৱন,
ষোগীৰ বাঞ্ছিত সেই কোমল চৰণ ।
কৃপা কৰা কৃপাময় কিঙ্কৰৰ প্ৰতি ;
মই প্ৰভু, নৰ মধ্যে ছবন্ত ছন্দ্যতি ।
স্থলে তমু আভৰণে শোভা বিভোপন ;
দিয়া দেৱ সেই পদে আমাকো দৰ্শন ।
কিৰূপে পূজিম হায় ! চৰণ তোমাৰ ;
নাই বে শক্তি প্ৰভু, এই মিচলাৰ ।

যোগ্য বস্তু একো নাই, তব ত্রীপদব,
 অঙ্গনব কৃতজ্ঞতা নাজানো পূজাব ।
 তোমাৰ মহিমা প্রভু, জগতে প্রখ্যাত ;
 নিজৰ ৰূপেৰে দেৱ ওলোৱা সাক্ষাত ।
 আৰ্ত্তনাদে নিবন্তৰ গমি আছৌ হায় ।
 তথাপি ন'হোৱা প্রভু এবাৰ সদয় ?

(৩)

তুমি প্রভু, মহাজন,
 সাধা মোৰ প্রয়োজন,
 কৰা কৃপা পতিত পাৱন ;
 কাম-জ্ঞোৰ-মাৎসৰ্য্যাদি,
 পদাপিলে ছদি ভেদি,
 আশুৰিলে কৰা হি বাৰণ ।
 বিশ্বময় নাৰায়ণ,
 তযু নাম ভগবান,
 স্তম্ভনময় তুমি হৰি ?
 তুৱা পাৱে কৰি সাৰ,
 শ্ৰণমিছৌ কোটিবাৰ,
 নিয়াঁ মোক ই ভব উদ্ধাৰি ।

পূর্ণিমা

এই দবে নানাভাব,
উপজিলে অনুতাপ,
পূর্ব কথা মনে আরু হয় ;
চিন্তাত ব্যাকুল প্রাণ,
না পালোঁ সমূলি ত্রাণ,
কি করিলোঁ হয় ! হয় !! হয় !!!

—*—

ভদ্রানীপুৰ ।

১৯১৯ ইং

—

ভাৰত-গৌৰৱ ।

(১)

অনাদি অনন্ত বিশ্ব—স্বদেশ গৌৰৱ,
মানৱৰ মনুষ্যত্ব সাৰ ;
জগতে সুষম ৰাশি প্ৰকাশিলে যাৰ,
সেই—এই ভাৰত আমাৰ ।

যি জাতিৰ তেজ্জে হ'ল, বসুন্ধৰা দেৱী,
শিবোমণি সংসাৰ ভিতৰ ;
স্বৰ্গৰ দেৱতা জিনি ভাৰত সন্তানে,
লভিছিল গৌৰৱ বিস্তৰ ।

যি জাতিৰ ভয়ে কাঁপে ইস্ত থৰ্ থৰ্,
পৰাজয় মানি দেৱদল ;
বসুমতি বাৰে বাৰে প্ৰাণ বেদনাত,
পদ ভৰে কৰে তল্ মল্ ।

পূৰ্ণিমা

সত্য ত্ৰেতা আদি ৰূপে, ভাৰত সংহিতা,
পাতি লই যুগ যুগান্তৰ ;
নৰকপী নাৰায়ণ, নিৰঞ্জন হৰি,
প্ৰচাৰিলে কীৰ্ত্তি ভাৰতৰ ।

এই সেই স্বৰ্গাদপি, ভাৰত জননী,
পবিত্ৰ পদত চিৰকাল ;
সুযোগ্য সম্ভান লই ওখ আসনত,
কবি ছিল দেশক উজ্জ্বল ।

পৰম প্ৰতাপশালী, সেই আৰ্য্য জাতি,
নাই যাৰ খ্যাতিৰ তুলনা ;
ঋগ-যজুৰ্বেদ আদি, প্ৰশাস্ত আখ্যানে,
ভূমণ্ডল কৰিলে যোজনা ।

কবি শ্ৰেয়ঃ আৰ্য্য ঋষি, ব্যাস ও বাল্মীকি,
সনক বশিষ্ঠ আদি মুনি ;
বিষ্ণু তেজে তেজী হই ঘোষিলে সুখ্যাতি,
অদ্বিতীয় ভাৰত কাহিনী ।

পুৰুষ উত্তম যদু বংশ ভাৰতৰ,
 সূৰ্য্য-গৰিমা-খ্যাতি যাব ;
 বীৰ শ্ৰেষ্ঠ চুড়ামণি ক্ষেত্ৰিয় সকল,
 প্ৰকাশিলে গোবৰ অপাৰ ।

সেই শ্ৰেষ্ঠ বংশ আজি আনৰ সেৱক,
 দেখি হয় ! বিদৰে পৰাণ ;
 সেই দেৱী দেৱ-পূজ্য ভাৰত জননী,
 হিয়া ফালি কৰিছে ৰোদন ।

যি ভাৰত-আৰ্য্যজাতি ধৰা সূশোভন,
 বেদে যাক কৰে আলিঙ্গন ;
 সেই আৰ্য্য-পুত্ৰ আজি ভিখাৰী পৰব,
 শোকে তাপে দহে হয় ! প্ৰাণ ।

(২)

সেই ঋষি মুনি সব ক'ত আজি হয় !
 সেই শুদ্ধ যদুবংশ কিহেতু নো ক্ষয় ?
 সেই প্ৰতাপী ক্ষেত্ৰ তেজ কি দুৰ্ভাগ্য ক্ৰমে,
 হেৰুৱালে ! হয় ! হয় ! বিবাদ !! আশ্ৰমে ।

পূৰ্ণিমা

চন্দ্র-সূৰ্য্য বংশধৰ আৰ্য্যৰ সন্তান ;
কিবা দোষে হায় প্ৰভু ! কৰিলা নিৰ্য্যান ।
ক'ত আজিৰাজনৈতি' সেই কৃষ্ণধন ?
ক'ত আছে সেই আৰু সাধ্বিক ব্ৰাহ্মণ ?
ক'ত আজি বাহুবলী বীৰ ক্ষেত্ৰগণ,
ক'ত আছে দ্ৰোণ-ভীষ্ম-কৰ্ণ ভীমাৰ্জুন ?
সেই বীৰ বংশধৰ শক্তিহীন হায় !
ৰোগে শোকে জৰ্জৰিত পতিত সদায় ।
সত্য সমাজত হেৰা ভাৰতীয়গণ ?
কবানে “আমিয়ে” বুলি “আৰ্য্যৰ সন্তান” ?
নিজ ধৰ্ম্ম-কৰ্ম্ম যদি নকৰা সাধন ;
বিয়াপিব অপযশ নিখিল ভুবন ।
এই অপযশ আৰু কলঙ্কত বাহুৱে ;
গ্ৰাসিব অতীত কীৰ্ত্তি কুনীতি লাঘৱে ।
নকৰিলে যুক্তি চেফ্টা সদগতি সাধন ;
নৰ বুলি কোনে আৰু কৰিব দৰ্শন ?
শক্তি বলে মুক্তি লাভ নকৰে যি জন ;
পৃথিবীত জন্ম ধৰা নাই প্ৰয়োজন ।
জননীৰ দুখে যাৰ দুখী নোহে প্ৰাণ ;
অকৃতজ্ঞ সেই জন পশুৰ সমান ।

পুৰ্ণিমা

হিংসা, নিন্দা সমাজত থাকিলে প্রচুব ;
জাতিৰ উন্নতি সাধা নিতান্ত কঠুৰ ।
একচত্ৰী নোহে যদি ভাৰত সম্ভান ;
নহব বন্দনা আজি ভাৰত সাধন ।

—*—

ভৱানীপুৰ ।

১৯২২ ইং

—

জলহীন নদীৰ বুকত ।

—*—

হায় ! আজি কিয় তোমাৰ হৃদয়,
শুকান বালিৰে ভৰা ?
মকময় হই গইছা শুকাই,
বিষাদে আগুৰি পৰা !’

নাই আজি কিয় সলিলৰ ঢউ
নাবিকক ভয় দিয়া ;
প্রথৰ সোঁতৰ ভীষণ নিনাদ,
গাওঁ-ভূই উটাই নিয়া ?

হৃদয় মাজত আছিল তোমাৰ
অগাধ জলৰ বোম ;
নানা তৰহৰ মাছ ঘৰিয়াল,
ভেম্ফুটা আদি দোম ।

শিলকটি নল ভেহ গছনিয়ে,
 শোভিছিল দুই পাৰ ;
 ঢেকৰ ডাউক হাঁহ বগলীয়ে
 পৰিছিল ডালত তাৰ ।

ঠকৰা ঠোটেৰে মাছবোৱা পখী,
 শূন্তত নিশান কৰি ;
 ধৰিছিল কত সূগুণীৰ পোনা,
 জলৰ মাজত পৰি ।

হায় ! আশ্ৰি কিয়, তোমাৰ হৃদয়,
 শুকান বালিৰে ভৰা ;
 মৰুময় হই গইছা শুকাই,
 বিষাদে আগুৰি পৰা ?

বহু পথ-শ্ৰান্ত পথিকক তুমি,
 দিছিল নৱীন বাৰি ;
 গছ গছনিৰ বাথিছিল জীপ্
 অস্তৰ সলিলা কৰি ।

পুলিমা

চইত মহীয়া ব'দৰ ভাপত,
চেতন হেৰুৱা প্ৰাণী ;
লভিছিল আহি, অপাৰ শান্তি,
খাই নিবমল পানী ।

বাৰিষা কালত ফেনে-ফোটোকাৰে,
উফি উঠিছিল। তুমি ;
খেতি পথাৰক নিছিল। উটাই,
জলময় কৰি ভূমি ।

চহা খেতিয়কে শোক বেজাৰত,
বুকুত ভুকাই কত ;
হায় ! হায় !! বুলি কৰি আত্মনাদ,
হইছিল মূৰ্ছাগত ।

হায় ! আজি কিয়, তোমাৰ জন্ম,
শুকান বালিৰে ভৰা ?
মকময় হই গইছা শুকাই,
বিষাদে আগুৰি পৰা ?

পূৰ্ণিমা

গৰু-গছ-বৰা জীব জন্তু-আদি,
অঠাই পানীত পৰি ;
কক বকু কৰি উটি ফুৰিছিল,
বিচাৰি সম্পদ তৰী ।

অকনি অকনি পকুৱা পিপৰা,
বিপদ সমস্ৰা পাই ;
একতাৰ দোলে বান্ধি খাম লাক,
ফুৰিছিল বিপন্ন হৈ ।

দাঁতি কাষৰীয়া, উচ্চ তৰুৰাজ,
প্ৰতিদ্বন্দ্বী ভাবি মনে ;
অতি দৰ্প কৰি, ভাঙিছিল। ভূমি,
সোলোকাই পাৰবানে ।

আজিও তোমাৰ আছে—পাছে কত,
ব'হিছে অলেখ চিন ;
হব সিও শেষে চকুৰ পলশে,
কাল-সাগৰত জীন ।

শুণিমা

হায় ! আজি কিয় তোমাৰ হৃদয়,
শুকান বালিৰে ভৰা ?
মকময় হই গইছা শুকাই,
বিবাদে আগুৰি পৰা ?

অগাধ জলৰ প্ৰথৰ ধাৰত,
প্ৰাণ গইছিল উৰি ;
কিস্তু আজি হায় ! গাড়া, গৰু, ঘোৰা।
ওপৰে' ফুৰিছে লৰি ।

কৰিছিল। নিকাঁ চহৰ বজাৰ,
পবিত্ৰ সলিল ঢালি ;
—নিজৰ বুকত পৰি আছে নানা,
কুগন্ধি বিসাক্ত মলি ।

হ'ল কি দোষত তোমাৰ'ই দশা,
কোঁৱা ভাঙি নদী মোক ?
কান্দিছে পৰাণ, দেখি এনে কপ,
নধৰা হইছে শোক ।

পুণিমা

যোগী সন্ন্যাসীর ভাঙি মহা ধ্যান,
অভিশপ্ত হ'লা নেকি ?
নতু, কবি পাপ, গো-ব্রাহ্মণ বধি,
দি, আছিলা সদা ফাকি ?

হায় ! আজি কিয়, তোমার হৃদয়,
শুকান বালিবে ভবা ?
মকময় হই গইছা শুকাই,
বিষাদে আগুৰি পৰা ?

আছে উত্তরত গিৰি হিমালয়,
মহান মূৰ্তি ধৰি ;
নিজৰা জ্বৰনা বইছে সদায়,
বহু নদ-নদী কৰি ।

বোধ কৰোঁ তুমি পৰি আছা কোঁপে,
গিৰিৰাজ হিমাদ্ৰিৰ ;
নতু জুৰা বোবে কৰি কিবা খঙ,
নেদেখা কৰিছে শিৰ ?

পূৰ্ণিমা

—কিন্তু মানৱৰ পাই অত্যাচাৰ,
অন্তৰ সলিলা হই ;
বইছা নীৰৱে বিদাৰি বসুধা,
মহান উদ্দেশ্য লই ?

মিলি আছা নেকি, মহাসাগৰত,
কপট বিহীন হই ;
মায়া মোহে ঘেৰা সংসাৰ জঞ্জাল,
সকলোকে এৰি থই ?

হায় ! আজি কিয়, তোমাৰ হৃদয়,
শুকান বালিৰে ভৰা ?
মকময় হই গইছা শুকাই,
বিষাদে আগুৰি পৰা ?

জগতৰ এই বিষম সমস্যা,
ঘটি থাকে অনিবাৰ ;
সুখ-সম্পদত, দুঃখ-শোকে আহি,
কৰে নানা অপকাৰ ।

মাগৰ পৰ্বত, পৰ্বত মাগৰ,
নগৰ অৰণ্যময় ;
অৰণ্য নগৰ, নদী আলি বাট,
আলি বাটে নদী হয় ।

মানুহৰো হয় কাৰ্য্য কাৰণত,
প্ৰবল উত্তম মতি ;
জলহীন হয় নদী সম প্ৰায়,
বিবাদে আগুৰা ভেঁটি ।

তব ইচ্ছা প্ৰভু' কৰা তুমি পূৰ্ণ
উপলক্ষ মাথোঁ আমি ;
দিছা বহু শোক, নকৰোঁ বেজাৰ,
জানিবা হৃদয় স্বামী ।

—হায় ! আজি কিয়, তোমাৰ হৃদয়,
শুকান বালিৰে ভৰা ?
মৰুময় হই, গইছা শুকাই
বিবাদে আগুৰি পৰা ?

—●—

[এটা মৰা নদীৰ বুকত—ভয়ানীপুৰ]
১৮ বহাগ, ১৩৩৪ চন

— — —

বিজ্ঞা ।

—*—

সৃষ্টিৰ আদিতৈ এই জগত পাতনি,
এন্ধাবত লুপ্তলীয়া হই ;
প্ৰকৃতিৰ নৱজ্যোতি অজ্ঞতা পাশত,
বন্ধ হই আছিল সদাই ।

নাছিল সমূলি কাৰো জ্ঞান-আভা প্ৰাণে,
সতত উকলি ধৰা মন ;
নেদেখি “সংসাৰ বন্ধি” খপিয়াই তেনে,
মুদিছিল উজ্জ্বল নয়ন ।

বিজ্ঞাৰ বিজুলী দেখি যেতিয়া জগতে,
আবোধিলে “বিজ্ঞান বধত” ;
ঘোষিলে মানৱ খ্যাতি, বাজিলে প্ৰভাতে,
অদ্বিতীয় জ্ঞান গৰিমাত ।

পূৰ্ণিমা

নামাকপে বিভূষিত কাব্য নিকুঞ্জন,
নিজা লুটা মানৱ হৃদিত ;
উদিলে চেতন-ৰবি, হৃদয়-গগন,
পূৰ্ণজ্যোতি কৰি বিৰাজিত ।

গ্ৰহ-তৰা সম হই জ্ঞান-আলোকেৰে,
আলোকিত মানৱ হৃদয় ;
সংসাৰৰ গতিবিধি তুল্যৰূপে চাই,
নৱশক্তি কৰিছে উদয় ।

বিছাৰ বলতে নৰ, মৰিও অমৰ,
পূজা লই জন সমাজত ;
বিস্ময় বান্ধীকি আদি বিছাৰ গুণতে,
তুলিছে ‘কুম্ভ কাননত’ ।

নলবাড়ী ।

১৯২৩ ইং

এলাহ ।

কোনেনো স্রজিলে এই অসীম সংসার,
বিশ্বমূল বিশ্বৰ আধাৰ ;
কল্পনা যাতত দলি পূৰ্ণমালি তেজে,
উন্নতি সাধিছে অনিবার ।

এলাহৰ মালা গাঁথি পিন্ধে যিটো নৰ,
কৰ্তব্যক কৰি আশুকাণ ;
নিশ্চয় জানিবা তেওঁ পশুৰ অধম,
এলেছহা পাবওঁ যিজন ।

বিজ্ঞৰ ফুলনি-ফুল নিচিঙিলে হাতে,
নিজে আহি নোশোভে কণ্ঠত ;
এলেছহা হই যদি থাকা অবিৰাম,
কি উপায়ে হবানো উন্নত ?

পুৰিমা

লোকৰ সম্পদ দেখি কান্দিবা নিশ্চয়,
দয়্য হই সংসাৰ চিস্তাত ;
কান্দিবা নীৰৱে আৰু চকু পানী মুচি,
‘হায় !’ বুলি হই মূৰ্ছাগত ।

সুখৰ সুকিল বস্তু নাপাবা অলপো,
চিস্তায়ে দহিব মন প্ৰাণ ;
হিয়া ভেদি বিষাদৰ ছমুনিয়া কাঢ়ি,
উদগাবতে জ্বলিব পৰাণ ।

ভৱানীপুৰ ।

২।৯।২১ ইং

अथ ।

কমা দব্য অলঙ্কার, নাই কোনো সমতার.
 সুধা কণ্ঠ মিহলোৱা বীণ ;
 সৰ্ব্ব সূক্ষ্ম ধৰ্ম্মফল, নিজে আৰ্জ্জ তাৰো চল,
 চাটিমাৰি সকলো কিৰণ ।

সহিষ্ণুতা জগতৰ, কোটি বন্ধু সৰগৰ,
—যেনে দীপ্তি কৰে দিনকৰ ;
শুণজ্যোতি সহিষ্ণুতা, হৃদয়ৰ উজ্জ্বলতা,
সমাজৰ আদৰ্শ সংস্কাৰ ।

শান্তি-সুখা আবসত, বিজুলীৰ আগমত,
 বয় চোৰাং শীতল মলয়া ;
 পূণ্য জ্যোতি ক্ষমা বসে, সৰ্ব্ব প্রাপ্য নিতে বসে
 পৰিচয় নিজমে বিজয়া ।

পূৰ্ণিমা

গুণৱন্ত মহাজন, সৰ্বজ্যোতি আৰোহণ,
যেয়ে হয় কৰ্মাৰ ভাজন ;
পুৰোভাগ অভিলাষে, সব পায় যি পুৰুষে,
তেৰে মাথোঁ কৰে অনুষ্ঠান ।

—তাৰ বাজে সকলোটি, ফল-মূল ডালে হ'টি,
ধুমুহাত পৰে ভাঙিচিঙি ;
সংসাৰ নিকাৰ ভুঞ্জি, মধুময় প্ৰেমপুঞ্জি,
পিশাচৰ দ্বিয়ে ভীম চণ্ডী ।

অনন্ত কৃপাৰ কিস্তি, বইছে অনন্ত সিন্ধু,
হৃদয়ে হৃদয়ে গাঁথা স্নেহ ;
কৰ্মাৰ অপূৰ্ব কীৰ্তি, 'সৰ্বংসহা বসুমতি'
বাখিছে আপোন কপে ভেহ ।

—*—

ভৱানীপুৰ ।

১৯২০ ইং

আশা আৰু নিৰাশা ।

—*—

আশাৰ মোহন বেষু বজাই নীৰৱে,
লভিছিলোঁ আনন্দ অপাৰ ;
কিন্তু আজি নিৰাশাৰ দুৰ্জয় দানৱে,
কৰিলেহি ভাঙি চুৰ্মাৰ্ ।

আশাৰ সুন্দৰ তৰু কলোঁ কাননত,
খাবলই ফল অমৃতৰ ;
কিন্তু আজি নিৰাশাৰ মহা ধুমুহাত,
ভাঙিচিঙি হ'ল চুৰ্মাৰ্ ।

আশাৰ কাঞ্চন ফুল বপি উজ্জ্বলত,
ত্ৰাণি বলই ফুল সুগন্ধৰ ;
কিন্তু আজি নিৰাশাৰ পোকৰ গ্ৰাসত,
জহি থহি হ'ল চুৰ্মাৰ্ ।

শুশিমা

আশাবে দালান বান্ধি প্রেমানন্দে হাঁছি,
ভুগিছিলে। সুখ সবগৰ ;
কিন্তু আজি নিবাশাব ভূমিকম্প আহি,
পেলালেহি কবি চুৰ্‌মাব্ ।

আশাব তবণি সাজি মহা সমুদ্রত,
লভিবলৈ বত্ন অমূল্যব ,
কিন্তু আজি নিবাশাব তবঙ্গ হেঁটাত,
তবী ভাঙি হ'ল চুৰ্‌মাব্ ।

আশাব হৰিণ সাজি ফুৰিলে। বনত,
পান কৰি কোমল ঘাঁহনি ;
কিন্তু আজি নিবাশাব ব্যাধৰ হাতত,
ভাঙিলেহি আগ ভৰিখনি ।

আশাব সুন্দৰ পখী হই উদ্ভানত,
চুমিছিলে। কুঞ্জ কুসুমিত ;
কিন্তু আজি নিবাশাব শেনৰ হাতত,
পাখি ভাঙি পৰিলে। ভূমিত ।

পূৰ্ণিমা

আশাৰ প্ৰবল নদী তীব্ৰ গতি ধৰি,
বহিছিল সাগৰ উদ্দেশে ;
কিন্তু আজি নিৰাশাৰ বালি চৰ পৰি,
মৰি গ'ল চকুৰ নিমিষে ।

আশাৰ নিজৰা বহি হোৱা সমুদ্ৰই,
জুৰিছিল দেশ দেশান্তৰ ;
কিন্তু আজি নিৰাশাৰ মৰুভূমি হই,
পানী শুহি হ'ল বালিৰে ।

আশাবে চালিত হই দুঃখ কষ্ট সহি,
বিচাৰিলে পানী পিয়াহৰ ;
কিন্তু আজি নিৰাশাৰ মৰিচিকা আহি,
দেখুৱালে চিত্ৰ বিবাদৰ ।

আশাৰূপ লালসাত লালায়িত হইল,
বান্ধিলে কত না পানী লাক ;
কিন্তু আজি নিৰাশাৰ থেকেচনি পাই,
ভাঙি গ'ল সেই পানী লাক ।

আশাৰ বিমল চন্দ্ৰ নবরূপ ধৰি,
 বিতৰিলে পবিত্ৰ কিৰণ ;
 কিন্তু আজি নিৰাশাৰ অমাবস্যা পৰি,
 অন্ধকাৰে ঢাকিলে ভুবন ।

আশাৰ উজ্জ্বল বৰি, জগত প্ৰকাশি,
 বিৰাজিলে বিমান পথত ;
 কিন্তু আজি নিৰাশাত ধুমকেতু গ্ৰাসি,
 পেলালেহি যোৰ একাৰত ।

আশাৰ হেদালী সাজি বহু যত্ন কৰি,
 তৰিছিলোঁ মেঘ-চন্দ্ৰাতপ ;
 কিন্তু আজি নিৰাশাৰ ঢেবেকণী মাৰি,
 পেলালেহি তীক্ষ্ণ বজ্ৰপাত ।

আশাৰ চলনে চলি ভাঙি পাতি লই,
 বহুদিন আছিলোঁ ধিয়াই ;
 কিন্তু আজি নিৰাশাত আচন্দ্রিত হই,
 পৰি বুলোঁ লক্ষ্যশূন্য হই ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

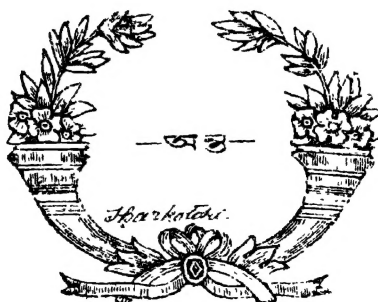
পুণিমা

এবে তুমি 'লক্ষ্যদাতা' বিশ্ব-কল্লভক,
দিয়া মোৰ লক্ষ্য দেখুৱাই ;
আশাত নিৰাশ হই কত কি যে আক,
দুঃখ কষ্ট ভুগিছোঁ সদায় ।

—*—

সৰুপেটা বজাৰ ।

৪ জেঠ, ১৩৩৪ চন

জাননী ।

শ্রীযুত যোগেন্দ্রনাথ বণাপাটগিৰি প্রণীত

পুথির তালিকা,—

- ১। পূর্ণিমা ... (পঞ্চময়) ।
- ২। জ্ঞান-দায়িনী (গল্পময়) ।
- ৩। অমায়ী ... (পঞ্চময়) ।
- ৪। দুখীয়া ... (পঞ্চময়) ।
- ৫। ভেল (Biographical drama ; উপস্থাপন) ।
- ৬। মগধ-বিজয় (পৌরাণিক নাটক) ।
- ৭। বাণ-বিজয় (ঐ) ।
- ৮। লাচিতফুকন (ঐতিহাসিক নাটক) ।
- ৯। প্রাকৃত সংগ্রাম (অভিনয়গীতাবলী) ।
- ১০। টেঙাবাল (ধেমেলিয়া নাটক) ।
- ১১। জন্মার্কটী (পৌরাণিক নাটক) ।
- ১২। বণা (বৌদ্ধিক নাটক) ।
- ১৩। পছম-কুব্বা (ঐ) ।

বণা ব্রাদাচ' এণ্ড কোং

ভবানীপুর, দক্ষিণ কোলকাতা ।

কামৰূপ ।